

Kompetens – Självbild – Inkludering

En studie av några elever i behov av särskilt stöd och deras upplevelser av sin studietid i en särskild undervisningsgrupp.

Läroutbildningen, ht 2007
Examensarbete, 15 p
(Avancerad nivå)
Författare Britt Hellqvist
Handledare: Gunvi Broberg

Resumé

Arbetets art: Examensarbete i lärarutbildningen, Avancerad nivå, 15 p
Högskolan i Skövde
Titel: Kompetens – Självbild – Inkludering
En studie av några elever i behov av särskilt stöd och deras upplevelser
av sin studietid i en särskild undervisningsgrupp.
Sidantal: 43
Författare: Britt Hellqvist
Handledare: Gunvi Broberg
Datum: 01-2008

Nyckelord: särskild undervisningsgrupp, särskilt stöd, kompetens, självbild, inkludering

Elever som har svårigheter i skolarbetet eller i den sociala kontakten är de som min studie handlar om. De elever jag intervjuat går på högstadiet i en särskild undervisningsgrupp avskild på den stora skolan. Syftet har varit att undersöka hur dessa elever upplever sin studietid med avseende på kompetens och känsla av inkludering. Syftet har även varit att undersöka hur deras självbild ser ut. Metoden har varit kvalitativ och jag har genomfört intervjuer med sju elever. Jag har använt mig av en hermeneutisk tolkning vid analysen av mina intervjuer. Resultatet visar att de flesta eleverna upplever att de lyckas bra i skolarbetet men att de har olika syn på begreppet kompetens. Övervägande delen av eleverna har en svag självbild. Känslan av inkludering visar att ungefär hälften av eleverna känner sig inkluderade i sin klass men att ingen känner sig inkluderad på den stora skolan som helhet. Min diskussion handlar om fördelar och nackdelar med att gå i en särskild undervisningsgrupp. Att vårt kunskapsrelaterade betygssystem kan ställa till problem för elever i behov av särskilt stöd diskuteras också och jag avslutar med att konstatera att det i dag inte är lätt att ha en inkluderad skola och för att den ska kunna bli verklighet krävs bland annat mer personal till skolan.

Abstract

Study: Degree project in teacher education, Advanced level, 15 p
University of Skövde

Title: Competence – Self image – Inclusion
A study of a couple of students in need for extra education and their experiences of their studies at school in a special class.

Number of
Pages: 43
Author: Britt Hellqvist
Tutor: Gunvi Broberg
Date: 01-2008

Keywords: special class, extra education, competence, self image, inclusion

Students who have difficulties in school or in the social contact are the main subject of this thesis. The students that I have interviewed attend the upper high school in a special class, separated from the major school. My purpose has been to investigate how such students experience their studies at school, with emphasis on competence and the feeling of participation. Moreover, the self image of these students was investigated. My method has been qualitative, consisting of interviews performed on seven students. I have used a hermeneutic interpretation on the analysis of my interviews. The result shows that most students experience that they have succeeded during their study but that they have different views concerning the concept of competence. The major part of these special students has a poor self image. The feeling of participation shows that just half of such students feel as included in classes but that none feels included in the whole school as an entirety. My discussion presents advantages and disadvantages encountered when such students attend special classes. Another part of my discussion is the knowledge related grading system adopted in Swedish schools which may cause problems for students with special needs. My conclusion is that nowadays it is not easy to have an included school; if we wish to have such a school, more personnel to our schools are required.

Förord

Detta arbete hade varit omöjligt att genomföra utan hjälp ifrån ett flertal personer.

Först vill jag tacka de sju eleverna på min tidigare arbetsplats som ställde upp och lät sig intervjuas och delade med sig av sina upplevelser. Utan er hade det inte blivit något arbete!

Sedan vill jag tacka min handledare Gunvi Broberg, som stöttat mig och kommit med värdefulla idéer och uppmuntran när jag varit nära att ge upp.

Mina vänner vill jag tacka, för att ni fortfarande finns, fast jag inte varit någon bra vän den sista tiden. Men ni har lyssnat på mitt klagande över hur mycket jag har haft att göra, och dragit mig framåt med uppmuntrande ord.

Min familj vill jag tacka stort! Ni har trots att ni inte hunnit hjälpt mig genom att korrekturläsa och hålla vårt hem någorlunda i ordning när jag bara suttit klistrad vid datorn. Tack för all stöttning, ni vet att utan er hade jag aldrig klarat det!

Mariestad januari 2008

Britt Hellqvist

Innehållsförteckning

1 Bakgrund	1
2. Syfte	3
2.1 <i>Centrala begrepp</i>	3
2.1.1 Elever i behov av särskilt stöd	3
2.1.2 Upplevelse av kompetens	3
2.1.3 Självbild	4
2.1.4 Känsla av inkludering	4
2.1.5 Särskild undervisningsgrupp	4
3 Litteraturgenomgång	5
3.1 <i>Elevers olikheter</i>	5
3.2 <i>En skola för alla</i>	7
3.3 <i>Särskilda undervisningsgrupper</i>	7
3.4 <i>Kunskapskravet i skolan</i>	8
3.5 <i>Självbild</i>	10
3.7 <i>Inkludering</i>	12
4. Metod	14
4.1 <i>Metodval</i>	14
4.2 <i>Urval</i>	15
4.3 <i>Pilotstudie</i>	16
4.4 <i>Genomförande</i>	16
4.5 <i>Analys</i>	17
4.6 <i>Trovärdighet</i>	17
4.7 <i>Forskningsetik</i>	18
5. Resultat	20
5.1 <i>Arvid</i>	20
5.1.1 Upplevelse av kompetens	20
5.1.2 Självbild	21
5.1.3 Känsla av inkludering	21
5.1.4 Analys	21
5.2 <i>Felix</i>	22
5.2.1 Upplevelse av kompetens	22
5.2.2 Självbild	22
5.2.3 Känsla av inkludering	23
5.2.4 Analys	23
5.3 <i>Stina</i>	24
5.3.1 Upplevelse av kompetens	24
5.3.2 Självbild	24
5.3.3 Känsla av inkludering	24
5.3.4 Analys	25
5.4 <i>Lisa</i>	26
5.4.1 Upplevelse av kompetens	26
5.4.2 Självbild	26

5. 4. 3 Känsla av inkludering.....	26
5. 4. 4 Analys	27
5. 5 <i>Jesper</i>	28
5. 5. 1 Upplevelse av kompetens.....	28
5. 5. 2 Självbild	28
5. 5. 3 Känsla av inkludering.....	29
5. 5. 4 Analys	29
5. 6 <i>Klara</i>	30
5. 6. 1 Upplevelse av kompetens.....	30
5. 6. 2 Självbild	31
5. 6. 3 Känsla av inkludering.....	31
5. 6. 4 Analys	32
5. 7 <i>David</i>	33
5. 7. 1 Upplevelse av kompetens.....	33
5. 7. 2 Självbild	33
5. 7. 3 Känsla av inkludering.....	33
5. 7. 4 Analys	33
5. 8 <i>Sammanfattande resultatanalys</i>	34
6. Diskussion	36
6. 1 <i>Fördelar och nackdelar med en liten grupp</i>	36
6.2 <i>Upplevelse av kompetens</i>	37
6.2 <i>Självbild</i>	38
6.4 <i>Känsla av inkludering</i>	39
6. 5 <i>Metoddiskussion</i>	40
7. Fortsatt forskning	41
Referenser	42

1 Bakgrund

När jag arbetat i skolan har jag uppmärksammat vilka olika förmågor elever har. Det kan handla om skolprestationer och/eller social förmåga. Några har väldigt lätt för sig i skolan medan andra får kämpa mycket. Det finns elever som har lätt för att umgås med andra medan andra elever är mycket ensamma. Denna variation hör till vanligheten i skolan, dit hör också elever som har sådana svårigheter så att de behöver extra stöd. Det är några av dessa elever jag valt att skriva mitt arbete om.

I skollagen (4: e kap, 1 §) står skrivet att utbildningen i grundskolan skall syfta till att ge elever de kunskaper och färdigheter som de behöver för att delta i samhällslivet, samt att stöd skall ges till elever som har svårigheter i skolarbetet. Även Salamancadeklarationen tar upp barns rätt till inläring då det står skrivet att undervisning ska utgå från att alla skillnader människor emellan är normala och att inläringen därför måste anpassas till barnets behov. Pedagogiken i skolan ska sätta barnet i centrum till nytta för samtliga elever och för hela samhället och på så vis bli en utbildningsbas för ett människoorienterat samhälle som respekterar alla människors skillnader och värdighet (Salamancadeklarationen, § 4). För elever som är i behov av särskilt stöd finns det idag olika sätt att få hjälp. De kan till exempel få hjälp av en elevassistent i klassen. En annan möjlighet är att de kan få stöd utav en specialpedagog eller en talpedagog. Det finns elever som av olika skäl har bedömts att inte klara den vanliga undervisningen. Dessa elever kan då placeras i en särskild undervisningsgrupp under större delen av sin skoldag. Min studie handlar om dessa elevers berättelser om sin studietid. Jag har varit intresserad av att höra hur de upplever att de lyckas med sina skolresultat och om de känner sig inkluderade i sin klass. Något jag även ville undersöka var hur deras självbild ser ut, eftersom jag anser att den har stor betydelse för hur deras resultat i skolan blir.

När jag letade efter ämne till min uppsats fann jag en uppsats på Internet där Larspers (2007) i ett examensarbete, gjort en studie över gymnasieelevers syn på specialpedagogisk hjälp. Syftet med hennes uppsats är att undersöka hur gymnasieelever påverkas av att delta i specialpedagogisk studieverksamhet med avseende på resultat, självbild samt känsla av inkludering eller exkludering. Hennes resultat visar att flertalet elever anser sig ha fått bättre kunskaper och klarat kurser bättre med hjälp av specialpedagogernas stöd. Ingen verkar ha fått en försämrad självbild av att gå ifrån sina klasskamrater och få undervisning i en studie, utan de ansåg att självbild i stället hade förbättrats eftersom de blev sedda och möttes av förståelse och acceptans. Elever som tidigare känt sig exkluderade kände sig idag inkluderade. Detta eftersom läraren idag tog hänsyn till deras behov. Jag fann denna uppsats intressant och ville därför fortsätta hennes arbete med att analysera elevers uppfattningar om specialpedagogiska insatser. Till skillnad från Larspers som valde gymnasieelever som går i vanlig klass men ibland får specialpedagogisk hjälp, har jag

valt att undersöka högstadielärover som under större delen av dagen, några hela tiden, går i en liten undervisningsgrupp.

2. Syfte

Syftet med min undersökning är att undersöka enskilda elevers upplevelser av att ha sin undervisning i en särskild undervisningsgrupp på en mindre högstadieskola.

Mina frågeställningar är:

Hur upplever elever i en särskild undervisningsgrupp sin skoltid med avseende på:

- a) upplevelse av sin egen kompetens
- b) självbild
- c) känsla av inkludering i sin klass

2.1 Centrala begrepp

Här definierar jag vad jag menar med ett antal centrala begrepp för studien.

2.1.1 Elever i behov av särskilt stöd

De elever som av någon anledning har svårigheter att följa med i skolans undervisning ska enligt grundskoleförordningen erbjudas särskilt stöd:

Särskilt stöd skall ges till elever i behov av specialpedagogiska insatser. Sådant stöd skall i första hand ges inom den klass eller grupp som eleven tillhör/.../ Om det finns särskilda skäl, får sådant stöd i stället ges i en särskild undervisningsgrupp (Grundskoleförordningen, 1 994:1194, 5 kap 5 §).

Salamancadeklarationen (§ 3) definierar undervisning av elever i behov av särskilt stöd som undervisning av de barn och ungdomar vilkas behov härrör ur funktionshinder eller inlärningssvårigheter. Deklarationen fastslår att det finns många barn som upplever inlärningssvårigheter och alltså någon gång under sin skoltid har särskilda pedagogiska behov. Skolorna måste hitta vägar när det gäller att med lyckat resultat ge undervisning åt alla barn, däribland dem som har svåra skador och funktionshinder.

Jag kommer i studien använda begreppen elever i svårigheter och elever i behov av särskilt stöd synonymt.

2.1.2 Upplevelse av kompetens

Upplevelse av kompetens är elevens egen upplevelse av hur de klarar målen i kursen. Jag är inte intresserad av några faktiska resultat. Hörnqvist (1999) förklarar begreppet med att det utgår från någon form av aktivitet som riktar sig mot något, ett mål. Dessa mål finns på olika nivåer. På abstrakt nivå finns målen att bibehålla eller höja sin

generella självvärdering, på konkret nivå finns arbetsmålen. Det är arbetsmålen som blir till medel för att uppfylla de övergripande målen. Jag har inte intervjuat lärare för att få deras syn på elevens kompetens, utan endast intresserat mig för elevens uppfattning om sin egen kompetens.

2.1.3 Självbild

Taube (1995) skriver att det finns olika beteckningar för självbegreppet. Begreppet kan kallas för "självuppfattning", "jaguppfattning", "själ", "jaget" och "självbild". Jag kommer i min studie att använda mig av självbild och självuppfattning synonymt. Taube beskriver en persons självbild som att det är en organiserad kombination av personens inre värderade tolkningar av sitt eget jag och av jaget i relation till omgivningen. Det finns enligt Taube flera faktorer som inverkar på självbilden, det är hur en person skulle vilja vara "ideal-jaget", hur en person tror att andra värderar honom "social-jaget" samt personens egen upplevelse av sig själv "real-jaget". Dessa tre faktorer påverkar varandra på ett invecklat sätt. Jag har i min studie försökt analysera elevens självbild genom deras "real-jag" och sitt "social-jag", eftersom det var de "jagen" som jag lättast kunde läsa av vid mina intervjuer.

2.1.4 Känsla av inkludering

Begreppet inkludering kan också ha många olika betydelser. Haug (1998) förklarar begreppet med att eleven har ett deltagande i det sociala livet i skolan och att rätten till deltagande är utifrån elevens egna förutsättningar. Han menar vidare att eleven ska få sin röst hörd och ges möjlighet till att påverka sin utbildning. Göransson (2004) menar att det i inkluderingen finns en föreställning om en övergripande målsättning för skolan att skapa en delaktighet för alla i en gemenskap där olikheter ses som ett värde. Jag har i min studie till stor del begränsat analysen av inkludering till att gälla hur eleverna är inkluderade i de klasser de tillhör, det kan gälla både den lilla undervisningsgruppen som den stora klassen om de har lektioner även i en stor klass. Jag har endast till viss del redovisat hur eleverna är inkluderade i den stora gemenskapen i skolan, genom att ställa frågan hur deras drömskola skulle se ut.

2.1.5 Särskild undervisningsgrupp

Med särskild undervisningsgrupp avser jag att eleverna har sin undervisning i en grupp avskild på skolan. Gruppen finns på skolan, men som en egen del i helheten. Eleverna har nästan all sin undervisning i en liten undervisningsgrupp. Eleverna har en klasstillhörighet även till en stor klass på skolan, där kan de också delta vid undervisning under varierat antal timmar. Jag kommer i mitt arbete använda mig av särskild undervisningsgrupp och den lilla klassen synonymt.

3 Litteraturgenomgång

Här kommer jag att ta upp diskussioner om elevers olikheter och hur dessa olikheter bemöts i skolan, och om tankarna om ”en skola för alla”. Jag har också valt att undersöka lite om vad som skrivs om särskilda undervisningsgrupper och vad olika forskare och författare skriver om kunskapssynen i skolan. Sedan tar jag upp olika syn på människans självbild och avslutar med att berätta om några författares diskussioner kring inkludering.

3.1 *Elevers olikheter*

En grundläggande kunskap om skolsvårigheter är enligt Ingestad (2006) att det är ett stort begrepp som innefattar många olika företeelser. Svårigheterna kan vara tillfälliga eller bestående och av den anledningen är stödåtgärder en svårdefinierad del i skolan, och en linje mellan stöd och särskilt stöd är svår att dra. Psykologiska, sociala, biologiska och medicinska faktorer påverkar hur en elev lyckas i skolan menar Ingestad. Hon tar också upp att omgivningens förväntningar påverkar vår utveckling. De människor vi möter är viktiga eftersom det är i dessa möten vår sociala tillhörighet skapas. Omgivningens förväntningar om de är negativa eller för lågt ställda kan bli en begränsande kraft. Det är denna ömsesidighet menar Ingestad som har stor betydelse för uppkomsten samt effekterna av skolsvårigheter. Att få ”särskilt stöd” kan ha både positiva och negativa sidor. En elev kan bli befriad från omöjliga krav och få uppmärksamhet, hänsyn och vuxenstöd, men på den negativa sidan finns att eleven kan få en etikett som innebär att han är annorlunda och därmed leva i osäkerhet om att inte vara normal eller som andra.

En annan författare som tar upp tar upp normalisering eller specialisering av elever i behov av särskilt stöd är Asmervik (1999). Han anser att man både kan svara ja och nej på frågan om att normalisera specialpedagogiken och funktionsstörningen. En av specialpedagogikens negativa effekter är att det avvikande ofta betonas i sådan utsträckning att man missar att se det barnet kan. Ett barn kan enligt Asmervik bli definierat efter sitt funktionshinder i stället för att vi arbetar med deras möjligheter. Att ställa ett normalt krav innebär ofta att man har helt normala förväntningar. Då bortser man från delen av funktionshämningen som inte är relevant, vi betraktar inte barn som om de vore exotiska varelser för vilka normala gränser inte gäller. Författaren skriver vidare att barn snabbt vet sin egen betydelse och om den grundar sig på felaktiga premisser kan de utveckla en falsk och dysfunktionell självkänsla. Han tror att ju fler normala förväntningar ett barn får, desto fler uppgifter klarar de och desto bättre mår de. Men att ha normala förväntningar innebär inte att de alltid infrias. Många

funktionshämmande kämpar med emotionella blockeringar och det huvudsakliga problemet kan ha sidogrenar som inte syns och de kan behöva mer tid. Detta måste lärare förstå för att kunna pröva fler olika infallsvinklar än vanligt. Däremot menar han ska man inte överbetona barnens normalitet och bortse från problem eller inte ge dem den hjälp de behöver. En insats för ett barn måste vara helhetsinriktad eftersom erfarenhet visar att en allsidig pedagogik många gånger är bättre än specialträning. Asmervik diskuterar att barn och unga med inlärningssvårigheter ofta tillskrivs en rad egenskaper och kännetecken när det gäller inläring och psykosocial anpassning. Det handlar om motoriska störningar, perceptionssvårigheter, språkproblem med mera. Men de flesta barn med inlärningssvårigheter får enligt författaren bara vissa av dessa problem, dessutom i olika grad och i olika kombinationer därför är elever med inlärningssvårigheter en heterogen grupp och det är svårt att hitta ett problem som kan känneteckna en hel grupp.

Göransson (2004) har genomfört ett projekt i FUB: s forskningsstiftelse ala: s regi där hon studerat utvecklingen av en inkluderande skola. Då har hon bland annat studerat vilka idéer om lärare och undervisning som uttrycks i det pedagogiska samtalet och hur de förhåller sig till elevers olikheter. Hon menar att det finns två traditioner i att hantera olikheter i undervisningen. Det ena är det traditionella sättet att undervisa och det andra är det progressiva undervisningssättet. Göransson tar upp Kugelmass kännetecken på det traditionella undervisningssättet vilket enligt honom är: bestämt och enhetligt ämnesinnehåll, det finns *ett* bästa sätt för barn att lära som är lika för alla, alla barn ska lära sig samma sak vid samma tid. Den amerikanske pedagogen Deweys definition på traditionell undervisning är att ett barn i den undervisningen är en utvecklad varelse som ska utvecklas, elevens uppgift är att ta emot och acceptera, rollen fullbordas när eleven är foglig och läraktig (enligt Göransson 2004). Göransson anser att det både i Kugelmass och i Deweys syn på den traditionella undervisningen framkommer att det inte finns några olikheter mellan barn som har någon betydelse för lärandet. Därför är de barn som inte lär sig onormala, speciella, de ska segregeras och placeras i särskilda grupper. Det progressiva undervisningssättet har nästan motsatta idéer om barn, kunskaper och lärande. Här antas barns olikheter ha betydelse för lärandet och för utformningen av undervisningen. Göransson citerar den tjeckiske pedagogen Comenius som på 1600-talet hade idéer om elevers olikheter:

Främmande är det som inte ligger för den ene eller den andre. Det naturliga beskaffenheten är olikartad hos örter, träd och djur, och somliga vill behandlas på ett sätt, andra på ett annat, och allt låter sig inte användas på ett och samma vis. Så är det också med de mänskliga anlagen (sid 38).

Hörnqvist (1999) har gjort en studie om hur elever på högstadiet upplever sin kompetens i skolan. Utgångspunkten i studien har varit att människor är olika och har därmed olika styrkor och svagheter. Frågan som väckts under studien är hur dessa olikheter tas emot i skolan och hur eleverna bemöts som unika individer eller om de bemöts som om de var lika eller åtminstone borde vara lika. När vissa förmågor värderas högt sker det på en del elevers bekostnad. Författaren anser att man måste fråga sig om inte alla människor har rätt att få uppleva sig som kompetenta och värdiga människor när de lämnar skolan. Att de i skolan har fått utvecklats utifrån sina förutsättningar och fått uppleva att de duger.

3. 2 En skola för alla

Tideman, Rosenqvist, Lansheim, Ranagården och Jacobsson, (2004) har i sin studie "Den stora utmaningen" kunnat fastslå att skolan har bekymmer med att möta elever som är i svårigheter och att genomföra idén om "En skola för alla". En grundläggande värdering bakom visionen om en inkludering är att mångfald är något bra som vi ska sträva efter hävdar Tideman m fl. Elevers olika förmågor ska inte vara ett problem utan en tillgång. Att det finns delade meningar om värdet av "En skola för alla" är ingen nyhet. Studien tar upp att man redan när folkskolan kom till diskuterade vilka som skulle ha tillgång och hur undervisningen skulle organiseras.

Haug (1998) definierar begreppet en skola för alla som:

En skola för alla är en skola med explicit värdegrund som på många sätt skiljer sig från den etablerade och traditionella skolans. Den är öppen för alla, ingen avvisas eller pekats ut. Det är en skola där alla barn går i en vanlig klass eller grupp, en skola där undervisningen är anpassad efter individen och inom gemenskapen. Det är en skola där medbestämmande gäller och där alla deltar i och bidrar till gemenskapen efter sina förutsättningar. Det är en skola som alla barn upplever som sin, en skola där alla ska få ett personligt utbyte i form av självförtroende, insikt, kompetens, attityder, kunskaper och inte minst ett socialt nätverk.(s. 29f).

Läroplanen (Lgr 80) skriver att:

Alla skall, oberoende av kön, geografisk hemvist och sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i grundskolan/. ./Genom tonvikt på grundläggande kunskaper och färdigheter skall skolan ge alla elever en god start.(sid 14).

3. 3 Särskilda undervisningsgrupper

Ingestad (2006) skriver om när stödåtgärder har lett till placering i särskild undervisningsgrupp att sådan stödåtgärd i enlighet med styrdokumentens intentioner ska planeras så att samhörigheten med den ordinarie klassen bibehålls i så stor utsträckning som möjligt. Vidare menar hon att målet med en särskild undervisning alltid ska vara att återgå till normalklass. Detta sker sällan enligt utan tidigare undersökningar visar att elever oftast kvarstår i särskild undervisningsgrupp till studietidens slut. Ingestad tar också upp att det för elever som har sin undervisning i normalklass enbart vid enstaka tillfällen kan kännas som en stor påfrestning. Ofta går elever ut i praktiskt - estetiska ämnen och här har lärarna en betydligt större andel av skolans elever än övriga lärare vilket leder till att de inte hinner lära känna varje elev enligt författaren. Hon hävdar också att det i de små grupperna är tillåtet att prioritera mål som trivsel och trygghet och att låta kunskapsmålen bli underordnade.

Andersson (2004) hävdar att det ibland kan vara den bästa lösningen att en elev som har eller vållar skolproblem byter klass eller skola. Hon menar att det finns två skäl till en sådan lösning, det ena är att man vill rädda eleven, det andra är att man vill rädda klassen. Detta är mycket svåra avvägningar och bedömningar och det krävs noggranna utredningar där skolläkare, psykolog, lärare och familj samarbetar. Det är lättare att bedöma en alternativ skolform för elever som uppvisar konkret handikapp som till exempel svag syn eller grav utvecklingsstörning, än det är att bedöma problembilden för elever som har MBD/DAMP, Asperger eller annan neurologisk funktionsstörning. Andersson skriver vidare att många av dessa har allvarliga inlärningssvårigheter samt kamratsvårigheter eftersom de har svårt att tolka kroppsspråk. Eftersom dessa elever ofta har misslyckats i sitt skolarbete kan de ofta ha dåligt självförtroende och en negativ självbild. Andersson menar att elever med Asperger ofta utsätts för överkrav, de kan också förstöra för andra eftersom de inte förstår vad de ska göra. Därför kan hela skoltillvaron för en elev med Asperger kännas kaotisk. Dessa elever behöver en anpassad undervisningssituation för att kunna utnyttja sina resurser.

3. 4 Kunskapskravet i skolan

När det kunskapsrelaterade betygssystemet infördes i mitten av 1990-talet har det eftertraktade mycket handlat om att "bli godkänd" menar Tideman m.fl. (2004) i sin forskningsrapport kring inkludering. Författarna hävdar att det i medierna ofta har hörts att ett ökande antal elever inte blir godkända i alla ämnen i grundskolan. De menar att undertonen ofta kan vara att orsaken är sjunkande standard i skolan - en nivå som är under det normala och eftertraktade. De tar i sin rapport upp Inger Emanuelssons tankar där hon påstår att antalet elever som i dag lämnar grundskolan utan godkända betyg, kunde antas redan vid införandet av det nya kunskapsrelaterade betygssystemet. Eftersom kunskapsnivåer ska nås på samma tid av alla elever tar det inte någon hänsyn till att de har olika förutsättningar. Enligt Emanuelsson blir konsekvenserna (Tideman m.fl.) att vissa elever tidigt får stämpeln som svaga och i behov av särskilt stöd och i praktiken utan chans att bli godkända.

Ingestad (2006) har skrivit en avhandling om skolbarn som inte når målen. Det empiriska underlaget för hennes avhandling var 77 elever i en enskild kommun. Ingestad ville ur elevens synvinkel undersöka hur skolan arbetar med att lösa situationen för de elever som inte når målen. Avhandlingen visar att skolan har svårt att hitta de elever som inte kommer att nå målen eftersom de eleverna inte alltid har haft dåliga resultat på de tidigare kunskapsproven. Det är enligt författaren *inte* elever med svårigheter som är den stora gruppen som lämnar skolan utan betyg, utan det är elever som har beteendeproblem, skolkar, har bristande motivation med mera. Endast en fjärdedel av de tio procent som lämnar skolan utan betyg gör det på grund av skolsvårigheter. Slutsatsen med Ingestads avhandling blev att barns och ungdomars kunskapsutveckling sällan är linjär och att den subjektiva upplevelsen som att känna tillhörighet är en väldigt viktig faktor för skolframgång.

Taube (1997) tar upp kunskapskravet i skolan genom att skriva om att lärarens värderingar och förväntningar på en elevs prestationer påverkar elevens egna förväntningar och prestationer. Därför är det viktigt att som lärare ha olika höga förväntningar på elever eftersom elever är olika och har rätt att få vara olika. Enligt författaren är en individualiserad undervisning det optimala för elever eftersom kraven då är anpassade efter varje individs behov och förmåga. Efter varje litet kliv framåt kan kraven höjas. Viktigt är också hävdar hon att eleven bedöms efter den aktuella prestationen i skolan, inte efter något värde eller efter hur kamrater klarar sig.

En annan författare som tar upp villkoren i skolan är Engqvist (1991) som skriver om uppväxtförhållandens orsaker till hur vi blir som människor. Han menar att det finns negativa påverkningar under barndomen som påverkar ditt vuxenliv, men att dessa saker inte kan användas som en ursäkt för att förbättra din situation. Exempel på negativa påverkningar kan vara: självuppfyllande profetior och negativa förväntningar samt värderingar. En självuppfyllande profetia är när till exempel lärare sätter en stämpel på en elev som "Du har svårt för matematik" (sid 37). Detta kan tendera att bli sanning om det sägs många gånger. Att vara omtyckt av andra är enligt Engqvist också mycket viktigt. Det är så viktigt menar han att människor ibland förråder sina egna värderingar, ger avkall på egna åsikter hellre än att säga emot.

Enligt Hörnqvist (1999) har kompetensupplevelsen alltid en riktning, den upplevs i förhållande till något. Hon delar i sin studie upp kompetensupplevelsen i sju teman: en personlig relation, kognitiv behållning, att behärska agerandet, tillfredsställelse med produkten, att bli bekräftad, att ha kapacitet, att vara i fas. Den personliga relationen riktar sig mot agerandet och har en positiv och negativ pol. Den positiva polen innebär att eleven upplever uppgiften som intressant och meningsfull, vilket medför en lust och vilja att agera. Den kan fungera som en inre drivkraft. Den kognitiva behållningen riktar sig mot produkten. Behållningen består i aspekterna minnas och förstå, vilket blir en inre medvetenhet som eleven själv värderar. Att behärska agerandet riktar sig mot behärskandet av en handling relaterad till uppgiften. Det kan vara en språklig, manuell handling eller innebära att behärska arbetsprocessen. Det är elevens inre värdering som avgör om hon nått ett behärskande. Tillfredsställelse med produkten grundar sig i en inre känsla. En känsla av glädje, längtan till att fortsätta med nästa liknande arbete. Det är en egen inre värdering som gör eleven oberoende av andra. Att bli bekräftad riktar sig mot produkten och utgår från andra personer, till exempel kamrater, lärare eller föräldrar som ger respons på produkten. Responsen uttrycks muntligt, skriftligt eller med hjälp av kroppsspråk, och avse kompetens eller inkompetens. Framträdande form av bekräftelse är betyg. Denna yttre form av värdering medför att eleven riskerar att uppleva sig som ett objekt. Att ha kapacitet är av kognitiv karaktär och fokuserar den egna förmågan, att se sin begåvning och få en tillfredsställande produkt. Här värderar eleven sin kapacitet genom att värdera sitt agerande i förhållande till produkten. Att vara i fas, som i en tävling är ett förnuftigt tema och utgår från andra kamrater eller andra ämnen och fokuserar utförandet. Här lyfter eleven fram mängdens och hastighetens betydelse i utförandet i betydelsen att ha hunnit mer eller mindre, eller vara före eller efter. De beskriver sin upplevelse som en tävlade som hunnit en viss

sträcka efter en bana som alla ska färdas. De kan också beskriva sig som bättre än eller sämre än någon annan elev och relaterar till provresultat. (Hörnqvist 1999).

3. 5 Självbild

Taube (1997) tar i sin bok upp den modell som hon tror har haft mest genomslagskraft för hur vår självuppfattning kan tolkas. Det är Shavelsons modell där en människans självbild i viss utsträckning speglar den värld hon lever i. Denna modell är skapad med sikte på en tänkt självbildsstruktur hos barn eller ungdomar i skolan. Längst upp i hierarkin finns en allmän självuppfattning och under finns två avdelningar, en för skolan och en som rör de sociala, känslomässiga och fysiska aspekterna av självbilden. Skolsjälvbilden är sedan uppdelad i de olika skolämnen och de sociala, känslomässiga och fysiska aspekterna av självbilden har också underavdelningar och längst ner i hierarkin finns värderade tolkningar av beteendet i specifika situationer. Självbilden och den personliga tolkningen av en situation är det som enligt Taube har stor betydelse för hur du som person sedan betar dig.

Vilken miljö du lever i och vilken mentalitet du har menar Taube (1997) har betydelse för vad du som människa tycker är viktigt. Därför spelar det en stor subjektiv roll i vilket område en person misslyckas eller lyckas i. Misslyckas du inom ett område som är viktigt för dig som person kan det leda till katastrof för självbilden. Det är också viktigt menar författaren att känna att vi har kontroll över en situation. Om en person har haft kontroll över något som lett till framgång inom ett viktigt område för personen stärks självbilden. Tvärtom kan bristen av kontroll leda till hjälplöshet, vanmakt och sänkt självuppfattning. Hon hävdar också att det finns spridningseffekter över framgångar och misslyckanden. Lyckas du inom ett område är det lättare att lyckas inom ett annat område också. Betydelsefullt är också vilken social omgivning en person har. Om en person inte har tillgång till några objektiva jämförelser kommer han att jämföra sina förmågor och egenskaper med betydelsefulla personer i den närmaste omgivningen. Hon jämför självuppfattning som ett nät med tjockt skal. Skalet fungerar som ett filter som inte gärna vill släppa igenom andra tolkningar än de som redan finns i skalet eller är lika dem, eller sådana tolkningar som ger positiv laddning. Filtrets funktion är att skapa en likhet mellan självuppfattningen och intrycken från omvärlden och om möjligt höja självbilden. Nätet består av många kluster som var och en har en personlig tolkning över hur personen ser på sig själv. Som exempel skriver Taube att en person som har ett antal värderade tolkningar om sin fysiska förmåga, till exempel löpning (+5), simning (-2) och så vidare, får som sammanvägt resultat om sig själv att han är duktig fysiskt. Att mäta en persons självbild är inte lätt, det finns ingen mätteknik som kan ge en korrekt bild. Det vanligaste sättet är olika former av självrapporteringsskalor där man får reda på vad en person kan, vågar och vill avslöja om sin självbild. Ett annat sätt att mäta självbild är att göra det genom speciellt tränade observatörer, där observatörens skicklighet och lyhördhet har stor betydelse.

Även Johnson (2003) skriver om självbild där hon tar upp William James som förespråkade den aktiva vägen. James (enligt Johnson) såg människans väg till självuppfattning genom att själv aktivt anstränga sig. Självbilden bestäms av allt som en individ ser som en del av mig, det gäller utseende, kompetens, familj och egendom. Efter dessa attribut sätter en person ett värde på sig själv, vilket innebär att varje tillkortakommande angående dem ger en förminskning i det uppfattade självvärdet. De andra attribut som inte människan har valt som måttstock för sitt värde är oviktiga och irrelevanta som värdegivare. Åldrandet berör till exempel inte en persons självkänsla så mycket för en individ som inte har hängt upp sin självkänsla på utseende. Men menar James om samma person kanske måste byta sin fina Volvo mot en rostig folkvagn, kan självkänslan skakas om detta är en viktig sak för personen. James (enligt Johnson) tar vidare upp att självbild är vald utifrån behov knutna till tre olika själv hos varje person, ett materiellt själv, ett socialt själv och ett andligt själv. Det två första "självet" innefattar yttre attribut och behov medan det tredje handlar om de inre värdena. Till det materiella självvet hör egendom, kläder, hemmet. Till det sociala hör ditt rykte och erkännande från andra. Till det andliga hör uppskattning av omgivningen för personens idéer, värderingar och dygder. Johnson skriver att James teori ses som en av de viktigaste i utvecklingen av själv-psykologin och att det mest betydelsefulla han lämnat till eftervärlden är hans välkända "kvot": *Självkänsla = förmåga/ambition*.

Enligt Taube (1997) kan du som lärare göra iakttagelser i klassrummet för att få reda på elevens självbild. Detta för att få information om den negativa synen på elevens eget jag är begränsad till något speciellt område eller om eleven har en negativ syn på sig själv totalt. Frågor du som lärare då kan ställa dig är:

Vilka kommentarer fäller eleven om sig själv rörande prestationer i skolan, kamratrelationer, utseende eller mera allmänt? Är det ofta av typen 'jag är så dålig i stavning', 'sånt där kan inte jag, det är för svårt för mig', 'det är aldrig någon som vill vara med mig på rasten', 'jag är alltid så långsam på gymnastiken'? (sid 116-117).

Som lärare kan du då enligt Taube (1997) undersöka hur eleven fungerar tillsammans med sina kamrater på lektioner och raster. Vågar eleven diskutera på lektioner? Frågar eleven fast han egentligen kan, och är eleven hemma mycket för till exempel ont i magen är förslag som författaren ger att titta på. Upptäcker du som lärare att en elevs största och mest akuta problem är bristande självförtroende kan stödjande samtal vara ett sätt att hjälpa. Detta stödjande samtal måste vara tillsammans med en person som verkligen tycker om eleven och är intresserad av honom samt måste eleven ha förtroende för och tycka om den vuxne. Den vuxnes roll är att vara en intresserad lyssnare och tala *inte* om för barnet hur han eller hon skall vara, tänka eller känna. Ett stödjande samtal måste alltid bygga på totalt accepterande av barnets personlighet, fast du som vuxen kanske inte håller med, är det barnets sätt att se på världen just då och det måste respekteras. Är man som vuxen öppen för eleven och accepterar honom som den han är, kommer han att acceptera sig själv som en värdefull människa.

3. 7 Inkludering

I Tideman m fl. (2004) forskningsrapport kring begreppet inkludering har tio svenska grundskolor granskats närmare och data har samlats in genom enkäter och fallstudier. Författarna redogör för att det på 1990-talet globalt infördes ett begrepp som kallas inclusion, som ett alternativ till integrering. Inkludering betyder att det ska vara en rättighet för alla att delta i den gemensamma utbildningen. Ingen ska separeras, och om ingen är segregerad behövs ingen integrering. Inclusionsidén är därför en skola där alla elever även de med svåra funktionshinder, ska gå på samma skola. Detta synsätt formar skolans styrdokument i början av 2000-talet menar Tideman m fl. och innebär att skolan ska förändra sig så att den passar alla elever, inte att eleverna som ska anpassas till skolan. För att få detta att fungera skriver författarna att det krävs rätt organisation, tillräckligt med personal och skild kompetens som klarar barns olika behov i större utsträckning än vad skolan gör idag. På ett ideologiskt plan har det länge sagts att barn i svårigheter ska vara delaktiga i undervisningen, men historien visar att det inte är så i praktiken. Om elev har avskiljts har man motiverat det med att det är den bästa hjälpen. Ibland har avskiljning kritiserats för att den stämplar elever. Kritik mot avskiljning är också att det kan vara skadligt för elever som är kvar, detta eftersom den normala variationen inte finns om några försvinner. Författarna diskuterar att segregering ofta har skett för att det ska bli bättre för de ”normala” i klassen och då är specialklasser för de annorlunda ett sätt att göra det lättare för de normala eleverna och deras lärare. Historiska specialklasser är hjälpklasser, obs-klasser och särskola. Problem för skolan menar Tideman m fl. har varit att få föräldrarna att tro att det är en förmån för deras barn att gå i den särskilda undervisningsgruppen. För att råda hjälp på detta har strategier som att byta namn på åtgärden utförts, till exempel *lilla klassen* i stället för *obs-klassen*. Författarna hävdar att även dagens syn på elever i svårigheter är motsägande. Å ena sidan talas det i den offentliga debatten om ”En skola för alla” där alla barn oavsett förmåga och förutsättningar är välkomna. Å andra sidan har många barn under 1990-talet diagnostiserats för att sedan kunna indelas. För att kunna separera någon som onormal eller avvikande finns en grundläggande värdering över vad som är normalt menar författarna.

Utveckling av en inkluderande skola innebär enligt Göransson (2004) en systemförändring där många aspekter på hur skolan ser ut idag måste ändras. Det är en mycket stor och grundläggande förändring där basstruktur, innehåll och sätt att undervisa måste förändras. Göransson tar upp vad Ferguson (1996) anser är skolans roll, nämligen att stödja barn till lärande och att stödja dem att bli aktiva medlemmar i gemenskapen. Stödjer man barn till lärande och delaktighet leder det till att fokus sätts på begränsningar i miljö i stället för begränsningar hos barnen. Finns det i skolan fokus på att skolans roll är stödjande uppmuntras lärare att göra förändringar i miljön som kan stödja barnens utveckling och lärande. Hon menar också att idén om att skolan ska vara stödjande leder till konsekvenser för hur lärare individualiserar undervisningen, från en betoning på diagnos och åtgärder till en betoning på att ge möjligheter och att uppmuntra val. Det viktigaste med idén om skolan som stödjande menar Ferguson är att den utgår från elevernas perspektiv och inte från läraren som ger det. Enligt

Göransson innebär en inkluderande skola att det finns en övergripande målsättning för att skolan skapar en delaktighet för alla i en gemenskap där olikheter ses som ett värde. Med detta menar Göransson att det inte är bara själva sättet att undervisa som behöver utvecklas, utan skolans verksamhet i sin helhet behöver utvecklas till att tala delaktighetens språk.

4. Metod

Jag har i min uppsats gjort en kvalitativ intervju där jag använt mig av halvstrukturerade intervjufrågor. Jag har vid mina intervjuer och vid min analys försökt att använda mig av en hermeneutisk metod. Jag har intervjuat sju elever i klasserna sex-nio i två särskilda undervisningsgrupper vid en högstadieskola i en liten kommun.

4.1 Metodval

Den kvalitativa metodens ställning gentemot den kvantitativa metoden har växt sig starkare under senaste tio åren menar Starrin & Svensson (1994). De hävdar att det inom den kvalitativa forskningen inte finns det standardiserade tillvägagångssättet som den kvantitativa forskningen har och därför kan det ibland vara lätt att gå vilse. Den kvalitativa forskningens natur är också mer oförutsägbar än den kvantitativt inriktade. Målsättningen med en kvalitativ analys är enligt Starrin & Svensson att identifiera ännu inte kända företeelser, egenskaper och innebörder med hänvisning på variation, struktur och processer. Målsättningen för en kvantitativ analys är i stället att studera hur givna företeelser, egenskaper och innebörder fördelar sig i en population och hur dessa samvarierar med andra givna företeelser, egenskaper och innebörder.

Eftersom jag i min undersökning var intresserad av hur elever uppfattar sin studietid i en liten undervisningsgrupp tyckte jag att den kvalitativa metoden passade bäst. Då kunde jag undersöka inte kända företeelser och egenskaper och se vilka processer som påverkar elevernas upplevelser om sig själva. Kvale (1997) beskriver den kvalitativa forskningsintervjun som ett samtal där människor berättar om sin livsvärld, uttrycker åsikter och synpunkter med sina egna ord. Den kvalitativa forskningsintervjun försöker förstå världen från hur den man intervjuar ser på den, den försöker utveckla innebörden av en människas erfarenhet och förstå de centrala teman som den intervjuade upplever och förhåller sig till. Här menar Kvale byggs kunskap upp i ett samspel mellan två personer som samtalar om ett gemensamt intresse. ”Den kvalitativa forskningsintervjun har unika möjligheter att träda in i och beskriva den levda vardagsvärlden.” (Kvale, sid 55).

När jag utförde mina intervjuer använde jag mig av kvalitativa halvstrukturerade intervjuer, detta för att kunna be respondenterna att beskriva hur de upplever sin skoltid med sina egna ord. Med halvstrukturerade intervjufrågor kunde jag ställa frågor i den ordning som situationen inbjöd till. Jag använde mig av en frågeguide där ett fåtal huvudfrågor ställdes likadant till alla, därefter kunde jag följa upp svaren på ett individuellt sätt. Guiden kan enligt Kvale (1997) fungera som en översikt över de

ämnen som ska täckas och förslag till frågor. Följdfrågorna fungerade sedan så att jag kunde få fram mer personlig och intressant information om respondentens egen situation och erfarenheter.

En halvstrukturerad intervju är enligt Stukat (2005) ett angreppssätt som bedöms vara en bättre metod än enkäter och intervjuer med bestämda frågor, för att få ett större djup i en intervju. (Stukat, 2005). Eftersom det var respondenternas upplevelser jag var intresserad av tror jag inte en enkät hade kunnat ge mig samma information. Bland annat för att jag vet att elever i behov av särskilt stöd ofta inte "orkar" läsa massor av text samt ofta skriver minsta möjliga text. Däremot har de ofta lätt för att prata.

Min valda metod var hermeneutisk. Det är en metod där man tolkar texter som växer fram tillsammans med lyssnare och den som berättar. Arbetssättet är enligt Skott (2004) att du ska tolka delen av en berättelse och sedan tolka detta i jämförelse med helheten. Helheten och delen kan komplicera varandra och det är när du gör en sammanvägd tolkning som du kan få fram sanningen. Jag har vid mina intervjuer försökt tolka det som sägs under intervjun för att kunna ställa bra följdfrågor. Jag har sedan vid min analys tittat på vad personen säger i valda delar och sedan försökt att jämföra med vad den intervjuade säger i det stora sammanhanget. Denna sammanvägda tolkning har jag sedan försökt förstå för att få veta vad den intervjuade ville säga.

4.2 Urval

Jag gjorde min studie på ett högstadium i en liten kommun där det på skolan finns en särskild avdelning med tre små undervisningsgrupper. Denna skola är vald eftersom jag tidigare arbetat på skolan och känner till att skolan är uppdelad med särskilda undervisningsgrupper. Avdelningen ligger i en byggnad mitt på den stora skolan. Eleverna är uppdelade efter handikapp, det finns en grupp för elever med funktionshinder som ADHD eller Autism. I den andra gruppen går elever med långsam inläring och i den tredje gruppen finns elever med en utvecklingsstörning. Eleverna som går i dessa klasser tillhör klass sex till klass nio. Undervisningen bedrivs därför mycket individuellt, med 6-8 elever i varje klass. Eleverna är avskiljda från den ordinarie undervisningen under större delen av dagen. Några av eleverna har viss undervisning i en stor klass på skolan. Alla elever i de särskilda undervisningsgrupperna har en klasstillhörighet även i stor klass, där de kan göra ett varierat antal timmar av sin studietid. Jag har intervjuat elever från två av grupperna, jag har inte intervjuat några elever med utvecklingsstörning.

Jag tog kontakt via telefon och frågade först lärare om jag fick komma och intervju några elever. De var positiva, och jag utfärdade då ett missivbrev (se bilaga) där jag frågade samtliga elever i två av grupperna samt deras föräldrar om jag fick göra intervjuer. Jag tog också en personlig kontakt med rektor på skolan för att undersöka om jag fick göra intervjuer. Rektorn var positiv till detta. Det totala antalet brev som

lärarna lämnade ut var 14 stycken och det var till samtliga elever i de två undersökningsgrupperna. Nio av dessa brev fick jag tillbaka med ett jakande svar av både föräldrar och elever. Sju av dessa elever har jag gjort intervjuer med, två var sjuka vid intervjutillfällena. Kvale (1997) hävdar att svaret på hur många personer man behöver intervjua är enkelt "Intervjua så många personer som behövs för att ta reda på vad du vill veta" (sid. 97). Du ska enligt Kvale intervjua så många som behövs för undersökningens syfte, om antalet är för litet är det svårt att göra statistiska generaliseringar eller testa hypoteser. Om du däremot intervjuar för många går det inte att göra mer ingående tolkningar av intervjuerna. Då jag skulle tolka intervjuerna bedömde jag att jag fick tillräckligt till min uppsats av de sju eleverna, så de två sjuka fick bli ett bortfall. De intervjuade eleverna tillhörde klass sex till klass nio.

4.3 Pilotstudie

Innan jag gjorde mina intervjuer genomförde jag en pilotstudie för att se hur mina frågor uppfattades. Detta för att få en övning på hur jag skulle intervjua, skriva ut och sammanställa en intervju. Pilotstudien gjordes på samma skola som jag sedan gjorde resten av intervjuerna. Pilotstudien fungerade väl ingenting behövde ändras utan mina efterföljande intervjuer kunde göras som planerat. Jag har även använt mig av pilotstudien i min resultatredovisning.

4.4 Genomförande

Intervjuerna skedde vid två tillfällen i ett grupprum tillhörande en av undervisningsgrupperna. Jag började med att berätta lite om mig själv och varför jag skulle göra intervjuer med dem. Jag upplyste dem om att jag inte kommer att använda deras namn i mitt arbete, inte berätta för någon vad just han eller hon har berättat för mig. Kvale (1997) framhäver att den intervjuade bör få en bakgrund till intervjun, veta syftet med intervjun samt användningen av bandspelare, genom en orientering före och efter intervjun. Eleverna samtyckte och verkade inte så nervösa, jag upplyste dem också om att jag skulle spela in intervjuerna med hjälp av en bandspelare. Ingen av eleverna hade något emot detta.

När sedan intervjuerna kom igång märkte jag att samtliga elever tog intervjuerna på stort allvar. Jag försökte att ställa så öppna frågor som möjligt för att eleverna skulle berätta om hur de upplever sin skolsituation. Vissa elever hade mycket att berätta medan andra hade lite svårare att uttrycka sig, för dessa elever var det viktigt med följdfrågor, för att få deras uppfattning om sig själva och sin studietid. Detta kände jag att jag blev bättre på ju fler intervjuer jag gjorde. Jag var också medveten om att det var viktigt att ge dem tid att svara, att tystnad ibland är viktigt. Intervjuerna blev olika långa, de varade mellan 20-40 min. När intervjun var klar stängde jag av bandspelare

och lyssnade efter med den intervjuade hur han eller hon hade upplevt intervjun. Samtliga tyckte att det inte hade varit så farligt, och jag tackade dem för att de hade ställt upp och svarat på mina frågor.

4.5 Analys

När jag utförde mina intervjuer gjorde jag min första analys eftersom jag då hela tiden relaterade det eleverna sade till mina frågeställningar. När jag sedan kom hem lyssnade jag igenom samtliga mina intervjuer två gånger innan jag skrev ut dem i sin helhet. Jag har valt att inte ta med mina uppmuntrande ja och nej och så vidare och har även utelämnat sådant eleverna berättat som jag inte bedömde som relevant till min undersökning. Kvale (1997) skriver att hur mycket som skrivs ut beror på materialets natur och syftet med undersökningen och tillgång på tid. Efter det började jag med att analysera varje berättelse var för sig. Jag började med att försöka titta på mitt syftes olika frågeställningar. Först tittade jag på vad eleverna säger om hur de upplever sin kompetens i skolan. Jag försökte tolka det efter deras uppfattningar samtidigt som jag försökte tolka helheten av vad de sa även genom att se på deras kroppsspråk. Nästa sak jag analyserade var elevernas självbild. För att strukturera upp självbilden använde jag mig av Taube (1997) tankar om hur en självbild är uppbyggd. Jag analyserade vad de hade berättat om deras "real-jag", "social-jag" och "ideal-jag". Det jag då märkte var att jag inte fått fram nästan något om deras "ideal-jag", därför var jag tvungen att utelämna den delen när jag analyserade självbilden. Den sista delen jag analyserade var hur eleverna känner sig inkluderade i sin klass, jag kunde utifrån mina intervjuer inte se så mycket hur de var inkluderade i den stora skolan utan fick mer koncentrera mig på hur de kände sig inkluderade i sin aktuella klass.

Om berättelsens betydelse för forskning skriver Skott (2004) där hon säger att berätta och följa en berättelse är en konst som innebär att vi kan skapa en meningsfull helhet av spridda delar. Hon menar att när vi frågar oss vad något betyder handlar det ofta om hur det hänger ihop med något annat. Detta sammanhang som formas i berättandet kan sedan förstås i ett hermeneutiskt perspektiv. Det är ett sätt att fånga upp och undersöka bitar av detta stora skeende för att tolka del i helhet.

4.6 Trovärdighet

Kvalitén på en undersökning kan alltid diskuteras. De aspekter som enligt Stukat (2005) är viktiga att titta på är undersökningens reliabilitet, validitet och generaliserbarhet. Till reliabiliteten menar Stukat hör bland annat feltolkningar jag som intervjuare kan göra både under intervjun och vid min analys av intervjuerna. Detta är något man aldrig kan bortse ifrån eftersom det är en subjektiv tolkning jag gör. Dagsformen spelar också roll enligt Stukat och det är viktigt att ha i åtanke. När jag gjorde mina intervjuer tyckte jag

att samtliga elever var positiva och öppna till att bli intervjuade, de var väl förberedda på att jag skulle komma och intervjuerna flöt på bra. Mina intervjufrågor kunde ha specificerats bättre, då hade jag kunnat få en tydligare bild av elevernas åsikter. Reliabiliteten hade kunnat ökas om jag använt fler datainsamlingsmetoder, men det är svårt tidsmässigt i ett arbete med denna begränsade omfattning. För att få reda på hur hög validitet en undersökning har ska man enligt Stukat bland annat veta hur trovärdiga eleverna i undersökningen är med sina svar. Jag märkte vid undersökningstillfällena att några elever ibland svarade det som de trodde jag ville ha till svar. Vissa elever hade svårt att vara riktigt ärliga, de var eventuellt rädda för att jag skulle berätta det som sades i intervjun vidare till lärare eller föräldrar. Detta trots att jag upplyst dem innan att jag inte skulle göra det. Jag försökte ställa många följdfrågor för att få dem att svara det de verkligen ansåg, och inte det svar de trodde jag ville ha. Jag tycker att jag lyckades bra med de flesta intervjuerna. Jag kände en del av de intervjuade sedan tidigare eftersom jag arbetet på skolan. Detta såg jag som en fördel, jag märkte att de eleverna som jag kände sedan förut hade lättare att öppna sig för mig. Nackdelen med att jag kände dem var att de kanske inte litade på min tystnadsplikt gentemot deras nuvarande fröknar.

Min undersökning är inte generaliserbar för samtliga elever som går i en särskild undervisningsgrupp. Däremot ger den mig och andra intresserade läsare värdefulla kunskaper om hur några elever som går i särskild undervisningsgrupp upplever sin studietid. Denna kunskap kan jag sedan använda mig av i mitt arbete som lärare. De grupper jag valt ut tror jag kan jämföras med andra särskilda undervisningsgrupper i trovärdighet. För att få ett bättre representativt urval hade jag kunnat göra mina intervjuer på fler skolor, men utifrån storleken på uppsatsen ansåg jag att en skola var tillräckligt.

4. 7 Forskningsetik

Humanistiskt – samhällsvetenskapliga forskningsrådet har tagit fram etiska regler. Det grundläggande individskyddskravet kan visas i fyra allmänna huvudkrav på forskning. Dessa krav kallas informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Dessa krav kan sedan specificeras ytterligare i ett antal regler. (Vetenskapsrådet 2006, s.6). Kraven innefattar att alla som medverkar i en intervju har rätt till information om deras roll i undersökningen och vilka villkor som gäller. De som medverkar måste ge sitt samtycke, samt informeras om att de har rätt att avbryta intervjun om de önskar. Om en respondent är under 15 år och undersökningen gäller etiskt känslig information, ska vårdnadshavaren ge sitt samtycke till att respondenten deltar i intervjun.

Jag informerade mina respondenter om ämnet och syftet med min intervju dels genom ett missivbrev, dels genom muntlig information innan jag började intervjun. Jag berättade också vid intervjutillfället för mina respondenter var och hur jag kommer att

publicera deras svar. Jag återgav dem att jag inte kommer att nämna några namn eller skriva ut vilken skola eleverna jag intervjuar går på. Vid mina intervjuer försökte jag att ha ett ödmjukt förhållningssätt, för att visa respekt för de elever jag intervjuade, för att vinna deras förtroende och få dem att på bästa sätt prata om saker som de kanske tycker är känsliga att ta upp. Under intervjun och i efterhand finns det en risk att eleverna jag intervjuade blev mer medvetna om sin eventuellt negativa självbild, men jag hoppas att de i så fall mådde bra av att få prata om det och att studien på så vis sammanfattningsvis kunde bli positiv för dem.

Jag informerade eleverna om att jag inte skulle berätta för någon vad de berättat för mig under intervjuerna. Skulle någon av deras lärare ändå känna igen en viss elevs svar eftersom publiceringen blir offentlig och lärare kan gå in och läsa, hoppas jag att den eventuellt negativa information läraren får ta del av, kan leda till en förbättring av elevens skolsituation. Innan jag genomförde mina intervjuer informerade jag rektor och aktuella lärare att jag skulle intervjua eleverna. Föräldrarna till samtliga elever jag intervjuade gav sitt samtycke genom att skriva under det missivbrev de fick hemskickat genom eleven av läraren.

5. Resultat

Mina intervjuer redovisar jag i berättande form. Jag har tolkat elevernas berättelser och sammanfattat dem för att få en helhet där identiteten fångas och uttrycks. Alla namn är fiktiva, och varje intervju redovisas var för sig. Jag har valt att dela upp berättandet i tre delar efter mitt syfte. Första delen handlar om hur eleverna upplever sin egen kompetens, hur de tycker att de lyckas med sitt skolarbete och varför de känner att det är så. Under del två har jag valt att redovisa elevens självbild, hur eleven ser på sig själv och hur de tror att andra ser på dem. Jag har här utgått ifrån Taube (1997) tankar om hur en självbild byggs upp, genom att redovisa elevens "real-jag" och "social-jag". Sista delen jag redovisar för varje elev handlar om hur eleven tycker de är inkluderade i sin klass. För de elever som tillhör både en stor och en liten grupp har jag försökt få dem att berätta hur de känner sig inkluderade i båda grupperna. Som avslutande under delen inkludering har jag redovisat hur elevens drömskola ser ut, detta för att till viss del se, hur de känner sig inkluderade i den stora skolan som helhet.

Efter varje elevs berättelse har jag gjort en analys över berättelsen. Avslutningsvis har jag gjort en sammanfattande resultatanalys.

5. 1 Arvid

Arvid går i klass sex och han trivs bra i skolan. Han har idag all undervisning i en liten undervisningsgrupp.

5. 1. 1 Upplevelse av kompetens

När jag frågar Arvid vad som är bra med skolan svarar han kortfattat: *fröknarna*. Då vill jag att han ska berätta om det också är bra att lära sig saker, och Arvid svarar lika kortfattat: *Ja*. Det är första gången han går i en liten undervisningsgrupp, tidigare har han gått i stor klass: *Den förra klassen var en mellanklass/.../en tio-femton elever, vi var en 4-5: a*. Han tycker det går bättre för honom i den nuvarande lilla klassen: *man får mer hjälp och sen är det mycket tystare, så man kan koncentrera sig*. Det roligaste ämnet för Arvid är matte och han berättar varför han tycker att det går bra i matte: *Det går bra för jag gillar att räkna*. Dåligt tycker han att det går i svenska: *Det är för att jag har svårt att läsa*. När jag frågar honom hur det går för honom i skolämnen, om han jämför sig med de andra i lilla klassen svarar han: *mittemellan*. Arvid har inte fått några betyg än så han kan inte jämföra om de varit rättvisa.

5. 1. 2 Självbild

När Arvid ska beskriva sig själv säger han: *Jag är bra på bilar, jaga, snäll och trevlig.* Jag frågar honom om han är mindre bra på något och han svarar: *data och mobiltelefoner.* Om hans lärare skulle beskriva honom tror han att de skulle säga att han är en *Bra person, snäll mot kompisar, duktig.* Arvid får mycket hjälp i skolan: *Jag behöver det/.../jag har svårt att läsa.* Arvid tror att hans kompisar skulle beskriva honom som: *En bra, snäll kompis.* Arvid har aldrig jobbat i ett grupparbete, när jag frågar honom om hur han tror att hans roll i ett grupparbete skulle vara; om han skulle vara blyg eller ta för sig, svarar han: *Jag tar för mig.* Arvid har aldrig blivit retad för att han går i en liten undervisningsgrupp.

5. 1. 3 Känsla av inkludering

När jag frågar Arvid om han känner att han hör ihop med de andra i den klassen svarar han återigen mycket kortfattat: *Ja.* Han tycker att han kan prata med dem om allt. Han tror att det skulle vara mycket svårt att gå en stor klass: *oooooooo svårt!* Arvids drömskola ser ut som den lilla undervisningsgruppen han går i idag, fast på schemat skulle det bara vara matte: *Bara matte, lika stor skola som nu, lika stor klass som nu och lika många lärare.*

5. 1. 4 Analys

Arvid är den kille som jag hade svårast att samtala med, han var fåordig, lite blyg. Jag upplevde det som om han hade det svårt att öppna sig för mig. Vid frågorna som handlade om hans kompetens sa han att det gick bra för honom i skolan. Jag tolkar honom som att han tycker att det går bra i dag i den lilla undervisningsgruppen. Han inser att han har problem med läsning. När han jämför sig med eleverna i hans nuvarande lilla klass, tycker han att det går mittemellan. Det är första gången han går i en liten undervisningsgrupp, och berättar att han har haft svårt förut när han gick i en vanlig klass. Att han idag nämner att fröknarna är det bästa med skolan tolkar jag som om att han landat och trivs bra i sin grupp, och känner tillit till de vuxna. Han känner att han med sina problem kan få arbeta i lugn och ro och få den hjälp han behöver.

Arvids självbild är ganska god. Till "real-jaget" berättar han att han är snäll och trevlig de negativa saker han nämner om sig själv har med datorer och mobiltelefoner att göra, har inget med hans personlighet att göra. Till det "social-jaget" säger han också bara positiva saker om vad andra tror om honom som bra kompis, snäll, duktig. Arvids kroppsspråk och försiktiga prat gör att jag inte riktigt tolkar det han säger som sanning. Till exempel när han säger att han aldrig blivit retad. Eventuellt kan detta vara något som är känsligt och som han inte vill ta upp med mig.

Arvid känner sig inkluderad i den lilla klassen, har ingen längtan att återigen gå i en stor klass. Drömskolan säger han ska vara som den är i dag. Här blir min tolkning att Arvid är nöjd med hur han har det i dag, det enda han har att jämföra med är hur det var

förut och då trivdes han inte. Här tycker jag inte att det går att dra några slutsatser över hur Arvid känner sig inkluderad på den stora skolan.

5. 2 Felix

Felix går i klass sju och trivs bra i skolan. Han går i en liten undervisningsgrupp under större delen av dagen. Men har även ett blockämne i en stor klass. Han tycker för det mesta om att lära sig saker i skolan. Hans favoritämnena är matte, engelska och fysik.

5. 2. 1 Upplevelse av kompetens

Felix berättar att det går ganska bra för honom i skolan: *Jag ligger på medelmått, ganska bra i alla betyg och sådär/.../ förutom att jag går för fort fram. Jag tar mig inte tid, så det blir ofta slarvfel och sånt där.* Om hans lärare skulle beskriva honom tror han att de skulle säga att han klarar sig ganska bra i skolarbetet, det är mer hans humör de blir arga på: *Ja, de tycker nog att det är ganska bra, fast de blir ledsna när jag blir arg och sådär och då får de säga till mig på skarpen och det är ju inte kul.* När Felix har sina ämnen i stor klass, finns där 25 elever, även här tycker han att det går bra. *Jaa, det har gått allmänt bra. Jag har lite problem att komma ihåg läxor, jag är så van att mina lärare häruppe håller reda på det, men det brukar gå bra säger Kurt.* Felix tycker att hans betyg är: *ganska rättvisa.* På frågan varför han går i en särskild undervisningsgrupp svarar Felix: *Jag har inte precis problem med inläring. Det är att jag har problem med folkmassor. Det har jag lärt mig att tolerera, bara det inte blir för stort.*

5. 2. 2 Självbild

När Felix ska beskriva sig själv säger han: *Ja, jag är la en liten blyg kille som kan vara snäll men elak ibland, när man blir lite irriterad och lite störig ibland, men annars ganska bra.* Han berättar också: *Ja, jag är ganska ärlig, jag brukar inte berätta hemligheter också/.../Jag är oftast snäll och så där.* När jag frågar om det finns något som han är mindre bra på säger Felix: *Ja, det kan ju vara att jag kan bli väldigt arg och frustrerad ibland, då kan jag säga att jag skämtar och då blir det bara fel, för vi har inte alltid samma humor då.*

När jag ber Felix berätta vad han tror hans lärare skulle säga om honom säger han: *Ha, ha, det vet jag faktiskt inte/.../bra arbetande kille fast han kan ha lite växlande temperament.* Svårt är det också att veta vad hans kompisar tycker om honom. Felix säger först: *Det har jag faktiskt ingen ANING om vad de tycker sedan säger han: Jag är väl snäll och så fast jag kan vara väldigt irriterande också och bli arg och så men att det går att lita på mig.* När klassen ska arbeta med grupparbete tycker Felix att hans roll är: *Mest hjälpa till och ta hand om grejer, och så vill jag ha rätt hela tiden.* Han har blivit retad många gånger men inte för att han går i den lilla undervisningsgruppen, utan det är för andra saker.

5. 2. 3 Känsla av inkludering

Det är bra att gå i en liten undervisningsgrupp tycker Felix eftersom han har svårt med stora grupper: *Ja, jag tycker att det är ganska bra att gå i en liten grupp, jag har ju lite svårt med stora grupper så det är ju bara bra att det är lite mindre att träna på och så där.* Felix berättare vidare om den lilla undervisningsgruppen: *det är lite lugnare att jobba och läraren har mer tid för en.* Om han skulle gå i en stor grupp jämt tror han att det skulle vara svårare för honom i alla ämnen:

Här i den lilla gruppen tar vi det lugnt och sakta till vi har lärt oss, där går det lite snabbare, det har jag märkt i NO: n, man bara skummar igenom det och sen får man bra på betyget och sen kommer man inte ihåg ett shiit utav det sen.

Men han tycker att han trivs lika bra i både den stora klassen och i den lilla undervisningsgruppen: *Lika bra på båda två.* Han känner sig hemma på båda ställena, har inte svårt att prata någonstans. Felix drömskola skulle vara lika stor som idag, den skulle kanske ligga i en något större stad. Felix berättar vidare:

Det skulle finnas några smågrupper för såna som jag som behöver lite mer hjälp/.../lite större grupper så när man börjar i en liten grupp skulle man få gå ut i stor grupp direkt, så när man går i nian eller i åttan kunna gå ut helt/.../det skulle kunna vara en hjälpgrupp i varje lag, så att alla som behöver hjälp skulle kunna få hjälp.

När jag frågar om han skulle trivas om den lilla gruppen låg för sig själv i skogen svarar Arvid: *NEJ, det skulle jag inte vilja, det skulle jag AVSKY!*

5. 2. Analys

Felix är en kille som hade mycket lätt för att berätta om sig själv. När vi pratade om skolkompetens placerade Felix sig själv som en medelmått kille. Ett ord han använde mycket var ganska, ganska bra i alla betyg, mina lärare tycker det går ganska bra för mig i skolarbetet. Felix är en kille som har ett ämne i stor klass, han kan då jämföra sig även med de eleverna, och även där ansåg han att det gick allmänt bra för honom. Han ansåg sig inte ha några inlärningsproblem utan i stället sociala problem. Jag tolkar det som att Felix upplevelse av att det går ganska bra för honom i skolan gäller både i den lilla undervisningsgruppen och i den stora klassen.

Jag tolkar Felix självbild som ganska god: När Felix ska beskriva sig själv, sitt "real-jag" är hans positiva sidor om sig själv att han är blyg, snäll ibland, ärlig... berättar inte hemligheter vidare. Till hans negativa sidor hör att han kan vara elak, arg, frustrerad. Felix bild av sig själv i andras ögon hans "social-jag" är: bra arbetande kille med växlande temperament, snäll men irriterande ibland, arg, men att det går att lita på honom. Felix är mycket medveten om att hans ilska ställer till problem för honom både i skolarbetet och i den sociala kontakten. Detta ser han som ett problem i sitt sätt att vara, men annars tolkar jag det som att hans bild om sig själv är ganska lik den bild som han tror andra har om honom. Det som är annorlunda är att han själv anser sig som

blyg, men inte tror att andra uppfattar honom som det. Därför tolkar jag hans självbild som ganska god.

Felix känner sig inkluderad både i den stora och i den lilla klassen. När Felix ska beskriva sin drömskola tycker han att det ska finnas smågrupper men att de ska ligga mer tillsammans med den övriga skolan. Han skulle inte vilja gå för sig själv ännu mer avskilt. Detta tolkar jag som att han som individ inte riktigt känner sig inkluderad i den stora skolan idag.

5. 3 Stina

Stina är en flicka som går i klass åtta, hon har nästan all undervisning i en liten undervisningsgrupp, förutom i idrott som hon har i en stor klass.

5. 3. 1 Upplevelse av kompetens

Stina trivs bra i skolan: *Ja, man får lära sig saker och träffa kompisar.* Hennes roligaste ämne är matematik: *Det är roligt att räkna ut tal,* säger hon. Det Stina har svårt med är att koncentrera sig om det blir för stökigt i klassrummet. Men då har hon möjlighet att gå till ett grupprum och jobba där i stället. Hon tycker det går bra för henne i skolan, tycker att hon fått rättvisa betyg: *Jag har fått det jag var värd.* Hon upplever också att hennes lärare tycker det går bra för henne i skolämnen speciellt i matte och svenska: *Jag jobbar på bra och försöker göra alla läxor.* När Stina har idrott i stor klass fungerar det inte bra: *Jag står bara still/.../ fast när vi värmer måste man göra det. Sen står jag bara och väntar till de andra passar, inte roligt precis.* Tidigare har Stina haft idrott med den lilla klassen och då var hon med mer och hon saknar att ha idrott med dem i stället. På frågan varför Stina går i en särskild undervisningsgrupp svarar hon: *Det är för att jag har svårt att koncentrera mig.*

5. 3. 2 Självbild

När Stina ska beskriva sig själv säger hon: *Glad, lite sprallig och sen omtänksam* Vid beskrivning av något som inte är bra säger hon: *Jag är trött i skolan och dålig på sport.* Vad hennes lärare skulle säga om henne har hon svårt att veta, däremot tror hon att hennes kompisar skulle beskriva henne som: *den lugna.* Grupparbete upplever hon som kaos ibland, hon vill att fröken ska bestämma vilka som ska jobba ihop i ett grupparbete så att inte någon blir ensam som ingen vill vara med. Själv säger hon inte mycket när hon jobbar i grupparbete förutom när hon jobbar med sin kompis Anna: *Om jag jobbar med Anna, så är vi båda lite tossiga.*

5. 3. 3 Känsla av inkludering

Stina tycker att det går bra att gå i en liten undervisningsgrupp: *Bättre än att vara i en större klass. För om man är i den stora klassen så känner man sig så man inte kan*

prata och så där, men är man i den lilla pratar man lite mera. Hon trivs bättre i den lilla klassen och säger att hon känner att hon hör ihop med övriga klasskamrater där. I den stora klassen känner hon sig däremot utanför. Stinas drömskola är ganska lik den som hon går i idag:

Skolan skulle ligga i samma stad som nu/.../men se ut mer som en sångskola som jag sett på TV- den skolan gillar jag/.../skolan skulle ligga tillsammans med större klasser som den gör idag, det är bättre, inte själv. Jag skulle gå i samma klass som nu och med lika många elever och fröknar som idag/.../fast en fröken till skulle inte skada. Skillnaden skulle vara att klassrummet skulle vara fräschare.

5. 3. 4 Analys

Stina är först en försiktig flicka vid intervjun men hon öppnade sig mer och mer under intervjuens gång. Hon upplevde att det gick bra för henne i den lilla klassen, eftersom hon jobbar på bra och försöker göra sina läxor. Hennes betyg hade hon fått efter det hon var värd. Stina hade ett ämne i stor klass där hon inte trivdes alls. Min tolkning av Stinas upplevelse av sin egen kompetens är att det går bra för henne i den lilla undervisningsgruppen, men att det inte fungerar i den stora klassen.

Jag upplevde Stinas självbild som svag. Hon såg sig själv sitt "real-jag" som glad, omtänksam och sprallig. Negativa sidor var att hon var trött och dålig på sport. När Stina berättade som sitt "social-jag" vad hon trodde hennes kompisar sa om henne sa hon den lugna. Vad hennes lärare tyckte om henne hade hon ingen åsikt om, hon vågade inte berätta för mig vad hon trodde. Här tolkar jag det som upplevelse av kompetens och självbild mycket hänger ihop. Jag tolkar Stina som en flicka med svagt självförtroende, hon pratar inte om att nå målen när hon diskuterar att det går bra för henne i skolan. I stället säger hon att det går bra för att hon jobbar på bra och försöker göra sina läxor. Hon säger också att hon fått betyg utifrån den hon var värd. Hon säger vidare att hon är glad, sprallig och omtänksam men att hennes kompisar ser henne som den lugna. Det kan vara att det är Stinas "ideal-jag" som kommer fram i hennes beskrivning av sig själv, men med hennes självbild är det bara det lugna som kommer fram och det är det som hon visar i skolan.

Stina säger att hon känner sig inkluderad i den lilla klassen men inte i den stora. Här tolkar jag hennes svar med att hon menar att hon känner sig bättre inkluderad i den lilla gruppen mot den stora klassen. Men att hennes blyghet gör att hon är ganska ensam och egentligen inte inkluderad någonstans. Trots detta säger Stina att hennes drömskola skulle vara ganska lik hur den är nu i den lilla undervisningsgruppen. Här tolkar jag det som om hon inte vet något annat alternativ som är bättre, hon har svårt att sätta ord på hur det skulle kunna vara. Sedan sätter hennes svaga självförtroende henne på den nivån att hon inte är värd något annat, utan det här är det bästa för henne. Jag uppfattar det inte som om Stina känner sig inkluderad på den stora skolan, detta eftersom hon vill att gruppen ska ligga tillsammans med andra.

5. 4 Lisa

Lisa går i klass åtta i skolan. Fram till klass fem gick hon bara i stor klass men nu har hon all undervisning i den lilla undervisningsgruppen.

5. 4. 1 Upplevelse av kompetens

Lisa trivs i skolan och säger: *Det är bra att lära sig saker, hemkunskap är roligast och man kan ju ha nytta av det sen, men det är tråkigt ibland också.* Lisa har i dag inga ämnen i stor klass. När jag frågar hur det går för henne i skolan säger hon: *Rätt så bra, bättre än i sjuan i alla fall, då hängde jag inte med alls, jag var skoltrött, gjorde knappt någonting i skolan.* Lisa tror att hennes lärare skulle beskriva henne som: *Att jag är duktig i hemkunskap, matte och engelska, för det har gått bra på proven.* Hennes betyg upplever hon har varit sådär rättvisa: *Å, mm, rätt så,* säger hon. Hon är missnöjd med engelska där hon jämför sig med en annan elev i klassen: *Jag har IG eftersom jag ligger efter där, men jag vet en annan som fick VG i det, den personen han tycker jag inte kan, så det är inte rättvist.* När Lisa ska berätta hur hon tror det skulle gå för henne att alltid gå i stor klass säger hon: *Inte lika bra.* Hon tycker först att det är svårt att svara på frågan varför hon går i en särskild undervisningsgrupp men säger sedan: *För jag har svårt med saker, jag glömmer bort/.../ jag har svårt med att lyssna, jag är seg. Jag kan fastna i saker, mamma har berättat att det hände någonting när jag föddes.*

5. 4. 2 Självbild

Lisas beskriver sig själv som: *snäll, omtänksam, glad, tyst, bra på att baka och lyssna på kompisar, försöker hjälpa till.* När hon ska beskriva sådant hon är mindre bra på säger hon: *saker man inte tänker på.* Om fröken skulle beskriva henne tror Lisa att hon skulle säga ganska likt med vad hon själv tycker: *snäll och omtänksam, en glad tjej som säger ifrån.* Lisa tycker att det kan vara roligt att arbeta med grupparbete: *Roligt ibland, men ibland är det roligt att jobba själv, men jag är rätt tyst och blyg när vi jobbar i grupparbete.* Men om hon får arbeta med någon hon känner bättre kan hon komma igång och jobba riktigt bra. Kompisarnas beskrivning av Lisa tror hon också skulle vara likadan som hon själv tycker om sig själv men de skulle också säga: *Att jag är envis och när jag kommer igång kan jag prata mycket.* Lisa har många gånger blivit retad för att hon går i en särskild undervisningsgrupp: *Det är många som är elaka, de tror att de är bäst, men alla är lika mycket värda.*

5. 4. 3 Känsla av inkludering

Lisa har en bästis i klassen, men känner inte att hon hör ihop med de andra i den lilla undervisningsgruppen: *Det finns många som varit elaka mot mig förut. Så jag säger inte vad jag tycker och tänker, är mer tyst. Säger inte så mycket till någon.* Lisas drömskola skulle ligga i Dalarna:

Det skulle vara en liten skola, där bara den lilla gruppen skulle gå, klassrummet skulle vara som nu, det skulle finnas lika många lärare som nu. Alla snälla skulle gå i skolan, alla elaka skulle var puts väck. Det skulle kunna vara fler elever än nu, bara alla är snälla. Och så kunde det vara några fröknar till.

5. 4. 4 Analys

Lisa är också en försiktig flicka. Däremot hade hon mycket lätt för att prata. Hon tycker att det går bra för henne i skolan idag, eftersom hon tycker att proven visat det. Däremot tycker hon inte att alla hennes betyg varit rättvisa. Hon jämför sig med en annan elev i klassen och tycker då att hon blivit orättvist bedömd. Lisa har i dag inga ämnen i stor klass. Till och med klass fem hade hon bara undervisning i vanlig klass, vilket hon tror skulle vara mycket svårt för henne idag. Här tolkar jag det som Lisa är en flicka som tycker det går rätt bra för henne i den lilla undervisningsgruppen, hon tolkar det efter sina betyg. Hon har tidigare skolor haft mycket frånvaro så det är det hon jämför med i dag. Hon jämför sig också lite med de andra i klassen och tycker att hon ibland blivit felbedömd.

Lisa har en svag självbild. När hon ska beskriva sig själv, hennes ”real-jag” säger hon att hon är snäll, omtänksam, tyst, bra på att lyssna. Detta säger hon stämmer överens med vad hon tror att andra säger om henne, hennes ”social-jag”. Däremot tror hon att fröken skulle säga att hon är en tjej som säger ifrån, detta är en egenskap som hon inte nämner när hon beskriver sig själv. Jag tolkar det som att det är hennes ”ideal-jag” hon beskriver att hennes fröken säger om henne. Hon vill vara en sådan som säger ifrån, men hon vågar inte göra det. Hon är mest tyst i klassen, tror inte att hon kan tillföra så mycket.

Lisa säger att hon inte känner sig inkluderad i den lilla undervisningsgruppen. Jag tolkar det hon säger med att hon har svårt med tilliten vid den sociala kontakten. Hon har många gånger blivit retad och litar inte riktigt på människor. Har inte många vänner i klassen. Hon upplever att många av de andra eleverna är elaka och är därför tyst och säger inte vad hon tycker och tänker i olika situationer. Lisa skulle vilja att hennes drömskola låg för sig själv någonstans med bara snälla personer. Detta tolkar jag som att hon idag inte känner sig inkluderad med resten av skolan.

5. 5 Jesper

Jesper är en elev i klass åtta. Han har nästan all undervisning i en liten undervisningsgrupp, förutom i ett blockämne som han har i en stor klass.

5. 5. 1 Upplevelse av kompetens

Jesper säger så här om hur han trivs i skolan:

Ja, det beror väldans mycket på. Det kunde ha varit bättre. Det finns så många som inte accepterar en/.../ de accepterar inte mig som en person, det händer väldigt mycket här, åh det är väldigt många som dricker, röker, svär, startar bråk.

Han tycker inte något är bra i skolan, det är bland annat för mycket läxor. Jesper tycker också att det kunde ha varit roligare att lära sig saker i skolan:

Nja, det kunde ha varit bättre att lära sig saker/.../ lärare kunde vara lite mer roliga, då kunde man lära sig mycket mer/.../ hålla eleverna i alla fall uppe i humöret och hålla dem vakna åtminstone.

När jag frågar Jesper hur det går för honom i skolan svarar han: *Få se nu, hur kan man säga, det kunde ha gått bättre/.../ men många som jag känner säger dumma saker.* När jag då frågar honom om hans resultat säger han: *Jag, tycker det går ganska bra faktiskt.* Det ämne han är bäst i är engelska, och hans sämsta ämne är matte: *Matte har aldrig varit min starka sida.* I vissa ämnen är det för mycket att läsa och då får Jesper huvudvärk: *Det är så mycket att läsa och man måste studera alla andra läxor, jag får ont i huvudet för det är så himla mycket att göra.* Jesper tycker nästan alla hans betyg varit rättvisa förutom i matte: *Förra matteprovet var lite konstigt. Jag fick VG på det fast det var ett G-prov kan man säga. Och därför fick jag betyget G sa dom.* Jesper är godkänd i alla ämnen: *Ja, just nu är jag det i alla fall.*

5. 5. 2 Självbild

När Jesper ska beskriva sig själv säger han: *Rolig, ärlig, snäll och ibland kan retas lite för mycket.* Det starkaste med honom tycker han är:

Att jag försöker vara mig själv. Och jag tycker inte om personer som försöker vara andra mycket faktiskt, jag har alltid haft ett motto, det mottot har jag fortfarande följt efter: "Är man någon annan är man töntig, är man sig själv är man cool."

Det han inte är bra på säger han är: *Att orka och att säga till en person att sluta bråka* samt säger han att: *Jag är seg på att förstå saker och jag kan fastna i saker som är helt nytt.* Jesper tror att hans lärare skulle beskriva honom på samma vis som han tror om sig själv, som: *Rolig, snäll, kan retas för mycket och så skulle de säga att jag ibland är lite för sjuk, därför tror jag inte att de skulle säga ärlig faktiskt.* Jesper berättar att han förut ofta stannade hemma från skolan på grund av att han blev mobbad. Och han tror inte att hans lärare riktigt litade på honom när han sa att han hade ont i magen och

huvudet. När jag ber Jesper berätta hur han tror att hans klasskamrater skulle beskriva honom säger han: *Några av dem hatar mig/.../ de är rasister kan man säga, i alla fall två av dem.* När jag frågar honom vad de andra i klassen skulle säga, säger han: *De skulle i alla fall försöka säga något bra, jag tror retlig och dum, ibland.* Jesper tror att han går i en liten undervisningsgrupp på grund av att han har svårt med stress: *Jag klarar inte den stora stressen än. Jag tror att jag snart kan klara av det.*

5. 5. 3 Känsla av inkludering

Jesper trivs bäst i den stora klassen: *Ja, i den stora klassen känner jag att jag hör ihop ganska mycket om jag ska varar ärlig. De accepterar i alla fall mig som den jag är.* När jag frågar honom hur han känner att han hör ihop med klasskompisarna i den lilla gruppen, svarar han: *Det finns ingen som accepterar mig kan man säga, i alla fall inte eleverna.* När Jesper har arbetat med grupparbete har det inte fungerat i den lilla klassen: *Nästan ingen i den lilla klassen kan jobba med varandra. De flesta tycker att den där personen är töntig, den personen är inte bra, fast i min riktiga klass.* Då berättar han om hur det är att grupparbeta i den stora klassen: *I min riktiga klass samarbetar i alla fall alla, och alla är vänner.* Jesper tycker att han tar för sig ganska mycket i ett grupparbete, men ibland är han tyst. Han tycker det är fröken som ska bestämma vilka grupper det ska vara:

Kanske fröken borde få bestämma, eftersom jag inte varit där från början så blir jag lite som utlämnad gå grund av att jag måste leta efter en grupp istället för att någon grupp kommer till mig, det blir alltid så faktiskt, ibland kan jag känna mig utanför/.../ det skulle kännas roligt att de själva kom och fråga efter mig/.../ då vet man i alla fall att de tycker jag är bra eller något.

Jesper känner sig annorlunda mot de andra eleverna i klassen: *Mycket mer annorlunda än här i lilla klassen i alla fall.* Jespers drömskola berättar han om som: *Jag skulle gå i en vanlig klass där det fanns en lärare man kunde lita på och att jag skulle bli accepterad för den jag är.* När jag frågar honom om han skulle gå i stor klass hela tiden svarar han: *Nja, i alla fall mest, fast när man går i nian måste man gå ut i stor klass, varken man vill eller inte. Sedan skulle det finnas ett datarum för ensamvargar.* På frågan om han är en ensamvarg svarar han: *Ja, nu när det inte finns någon som kommer upp och frågar om man vill göra saker, jag har ingen bästa vän, det känns ensamt och tråkigt, nästan ingen idé att vara i skolan tänker man, när man inte har en vän.*

5. 5. 4 Analys

Jesper är en kille med mycket inom sig som han vill berätta om. Jesper upplever att det går ganska bra för honom i skolan, men att det kunde ha gått bättre i fall det inte fanns så många stökiga elever runtomkring honom samt om lärarna hade gjort sin undervisning lite roligare. Jesper är lite frågande till sina betyg ibland. Men sammantaget tolkar jag det som om Jesper upplever att han kämpar på i skolan och att det trots många störande moment går rätt bra för honom i den lilla undervisningsgruppen. Jesper har några ämnen i stor klass, där tycker han att det också

går bra och att det är lättare att jobba där eftersom ingen är dum mot honom där, de mer låter honom vara ifred.

Jespers egen uppfattning om sig själv hans "real-jag" är att hans positiva egenskaper är att han är rolig, snäll och ärlig och att han alltid försöker vara sig själv. Till de sämre egenskaperna säger han att orka och att säga till någon att sluta hör. Hans "social-jag" ser olika ut mellan vuxen- och kompisbilden. Hans lärare tror han skulle säga ungefär samma som han tror om sig själv, förutom att han är sjuk lite för ofta. Kompisars uppfattning om honom tror han skulle vara helt annorlunda, de skulle säga att han var retlig och dum. Min tolkning av Jespers självbild är att han är ganska stark i sin tro på sig själv, vad han känner och tycker, vad han står för. Denna starka självbild, kan bli sned ibland och gör att han inte blir accepterad och själv inte accepterar andra. Därför får han mycket svårt med kompisar, och han har svårt att se sin egen del i det. Men som helhet har han en svag självbild eftersom det enligt Taube (1997) är tre faktorer som vävs in i en människas självbild.

Jesper känner sig inte inkluderad i den lilla klassen på grund av att han tycker att de andra i klassen inte accepterar och respekterar honom. I den stora klassen känner han sig mer inkluderad eftersom de i alla fall respekterar honom. Däremot känner han sig inte som en i klassen när de ska arbeta med grupparbete, då måste han själv välja grupp, det är aldrig någon som väljer honom. Min tolkning är att han inte är inkluderad vare sig i den lilla eller i den stora klassen. Jesper är en ensam kille. I Jespers drömskola säger han att han vill gå i den stora klassen för det mesta, men även i den lilla gruppen. Detta är lite svårtolkat tycker jag. Jesper säger som helhet inte mycket gott om den lilla gruppen, men någonstans lyser det igenom att han egentligen trivs rätt bra där, fast det är vissa elever som stör honom och detta har gjort att han säger att det är fel med allt i den lilla gruppen. Eftersom jag tolkar det som om Jesper inte känner sig inkluderad i vare sig den lilla klassen eller den stora är han heller inte inkluderad i skolan som helhet.

5. 6 Klara

Klara går i klass nio och har nästan all undervisning i den lilla undervisningsgruppen, förutom i bild och syslöjd som hon har i stor klass.

5. 6. 1 Upplevelse av kompetens

Klara tycker att det är: *sådär att gå i skolan /.../ träffa kompisar är skoj, men det är inget roligt att lära sig saker, förutom Teknik.* Klara gick bara i stor klass ända till årskurs sex, men hade då endast sporadisk undervisning i klass fem och sex eftersom hon var så skoltrött då: *Jag gick inte i skolan, typ, då har jag missat det viktigaste egentligen, jag hoppade av skolan i femman, sexan/.../ jag var skoltrött, mådde psykiskt dåligt och så där.* Att hon var så lite i skolan då, har stor betydelse för hur det går för henne i skolan idag: *Det går åt helvete alltihop/.../ jag kan inte grunden, därför får jag*

inga betyg, sen är man ju så utbränd också, orkar inte. Om fröken skulle säga hur det går för henne i skolan tror Klara att hon skulle säga: *Det är bättre än förut i alla fall.* Klara är endast godkänd i hemkunskap i övriga ämnen tror hon inte att hon kommer att nå målen, och hon tycker att det är fel med betyg:

Jag tänker på betygen, för om folk går och säger till mig, du ska inte tänka på betygen, du ska bara tänka på hur du jobbar, men varför ska alla tjata om betyg och sedan hjälper inte betygen/.../ lärarna ser att man kämpar, men ändå funkar det inte liksom, jag tycker man bör tänka mer på sånt.

När jag frågar henne hur det kommer att bli när hon inte kommer att nå målen svarar hon:

Jag kommer att komma in på en skola ändå, för jag har pratat med Klaragymnasiet i Örebro, de har sagt så här, att så länge jag bara jobbar här i skolan, så kommer de att kolla på mitt arbetssinne i stället för lektioner och så.

Klara tror att det skulle gå bra för henne att gå i vanlig stor klass hela tiden:

Det skulle inte vara något problem just nu, för jag tycker inte man får mer hjälp här än i en vanlig klass, för i en vanlig klass får man vänta på sin tur, det får man häruppe också, jag känner att det inte är någon skillnad alls, mer än på prov, de är mindre häruppe.

5. 6. 2 Självbild

När Klara ska beskriva sig själv sitt "real-jag" ger hon en beskrivning av vad andra säger om henne: *Alla säger jag är uppkäftig och kan prata för mig, jag står för det jag säger.* När jag ber henne berätta vad hon tycker själv säger hon efter viss tvekan *snäll ibland.* Då frågar jag om hon har ett gott hjärta: *Till de jag vill ha det har jag det, jag kan vara väldigt elak vet jag /.../för när folk inte tycker och känner om det jag säger blir de sura och griniga på mig, de vågar inte höra sanningen.* Klara säger att hon aldrig sårat någon människa: *Jag har blivit så sårad i mitt liv, så jag aktar mig för att såra någon människa. Det är det värsta jag vet!* Om fröken skulle beskriva henne som person tror hon att hon skulle säga: *Jag har blivit mycket lugnare det vet jag, jag kunde bli arg för vad som helst förut.* Klara berättar att hon blivit retad för att vara ett "CP-barn". Hon säger: *Ja, de vet ju att det finns en särskola här, en grupp som är sådan och sedan drar de alla över en kam liksom.* Klara berättar att hon går i en särskild undervisningsgrupp eftersom hon har missat så mycket: *Jag har missat så mycket, jag har ju egentligen tre kurser att gå igenom, men det kommer jag aldrig hinna med, så det är därför jag går här.*

5. 6. 3 Känsla av inkludering

Klara tycker inte att hon hör hemma vare sig i den stora eller lilla klassen. I den lilla klassen finns det ingen elev som är lik henne: *Jag vill inte vara med dem häruppe, de är inte i min ålder, de är barnsliga, inte min typ heller liksom/.../ i den stora klassen är de inte snälla, de stör mig.* När Klara ska berätta om sin drömskola börjar hon med att säga att hon skulle riva hennes skola som finns idag. Hon tycker inte att man ska peka

ut smågrupper som man gör idag utan det ska finnas smågrupper i varje arbetslag i stället:

Grupperna skulle vara kvar men mer höra ihop med de andra liksom, de skulle vara större, sen skulle vem som helst kunna gå till den lilla gruppen och få extra hjälp, det tycker jag skulle vara bättre, då blev man inte utsatt för någonting, det tycker jag är fel, att man inte får bestämma själv om man behöver den här hjälpen eller inte.

5. 6. 4 Analys

Klara är en flicka som har ett hårt yttre men som jag tolkar egentligen är en flicka som känner sig väldigt ensam. Hon upplever att det inte går bra för henne i skolan, att det inte har gjort det under hela hennes skoltid. Samtidigt säger hon att det går bättre för henne nu än vad det gjorde förut. Hon ska snart gå ur grundskolan och vet med sig att hon inte kommer att få några godkända betyg. Hon upplever att hon trots allt kämpar idag och har en framtid inom ett gymnasium där betygen inte spelar någon roll.

Klaras självbild tolkar jag som mycket svag, hon tror sig själv inte om mycket. Detta eftersom hon mått dåligt under sin uppväxt och ser resultatet av det idag med att hon inte kommer att nå målen i skolan. När hon ska beskriva sitt "real-jag" säger hon efter viss tvekan säger hon att hon är snäll ibland men ofta elak. Hon tycker heller inte att hon har mycket kompisar som är lika henne själv, de kompisar som finns på skolan tror hon upplever henne som elak. Detta hör till hennes "social-jag" och då återkommer hon ofta i sitt berättande till att hon blir arg och säger vad hon tycker vilket kan reta många. Samtidigt säger hon att hon aldrig sårat någon. Här är det svårt att tolka tycker jag, hon ger dubbla budskap. Det är rimligt att anta att Klara har sårat andra flera gånger eftersom hon är van att bli det själv. Fröken tror hon ser henne som att hon blivit lugnare, inget annat positivt omdöme tror hon fröken skulle ge. Den samlade bilden av Klaras självbild blir därför låg.

Klara berättar att hon inte känner sig inkluderad vare sig i den lilla eller i den stora klassen. Hon känner att hon inte riktigt passar in någonstans. I Klaras drömskola skulle det finnas små undervisningsgrupper, men de skulle inte vara organiserade som idag. I stället skulle det finnas små grupper vid varje arbetslag, så att de som behövde hjälp skulle få det. I dag tycker hon att grupperna är mycket utsatta. Eftersom Klara inte är inkluderad i sin lilla eller sin stora klass, tolkar jag det som om hon heller inte är det i den stora skolan som helhet.

5. 7 David

David går i klass nio och har all sin undervisning i en särskild undervisningsklass.

5. 7. 1 Upplevelse av kompetens

David tycker att: *Det är ok att gå i skolan, roligt att träffa kompisar och lära sig saker.* De roligaste ämnena är matte och engelska. David har idag inget ämne i stor klass: *Jag vill inte* berättade han lite kortfattat. Från ettan till fyran gick han bara i stor klass: *Det var mycket svårare.* När jag frågar David hur det går för honom i skolan, berättar han: *Det går sådär, bäst är idrott och sånt.* Om fröken skulle säga vad hon tycker om David i skolarbetet tror han det skulle vara: *Kanske säga lite olika, bra på matte och svenska, svårare med SO/NO.* Han tror att det går bra för honom i matte och svenska: *För jag tycker det är roligt.* Han har svårt med SO/NO, känner att han inte hänger med riktigt: *Det är så mycket att läsa.* Om David jämför sig med de andra i klassen tycker han: *mitten ungefär, det beror på vilket ämne det handlar om.* David tycker det är bra att gå i en liten undervisningsgrupp: *Hinner med mer, så kommer man inte efter så mycket som i en vanlig klass.*

5. 7. 2 Självbild

David beskriver sig själv som en person som är: *Snäll men elak ibland, den som inte är snäll mot mig, är jag inte snäll emot.* Om fröken skulle beskriva honom tror han att hon skulle säga: *Snäll och lite kaxig.* Kompisarna skulle beskriva honom som: *Snäll.* Davids roll i grupparbete är att lyssna och så tar han för sig en del. Han tycker att fröken ska bestämma grupper: *Det blir lugnt då.* Han har många kompisar i dag i klassen, hade kompisar även när han gick i stor klass. David har blivit retad flera gånger för att han går i en liten undervisningsgrupp: *Har jag väl, men jag bryr mig inte om det.*

5. 7. 3 Känsla av inkludering

David känner att han hör ihop med klasskamraterna i den lilla klassen. Han kan prata med dem om allt. Han tror det skulle vara tråkigt att gå i en stor klass nu: *De gör inte så mycket roliga saker som vi gör här.* Davids drömskola skulle ligga i Stockholm:

Det skulle vara en liten skola. Det skulle finnas små undervisningsgrupper för dem som har svårt i stor klass. Då skulle de kunna komma till liten grupp ibland. Jag tycker att det skulle räcka att fem-sex elever gick i klassen, med två lärare.

5. 7. 4 Analys

David är en kille som svarade lite fåordigt, han har ett tufft yttre, men jag upplevde att han ändå försökte svara ärligt. Han berättar att han tycker att det går ok för honom i skolan, tycker att han är rätt bra i matte, svenska och idrott, han har svårare med ämnen

som det ska läsas mycket i, då hänger han inte med riktigt tycker han. David berättar att han tycker det är roligt med matte och svenska, det har betydelse för att det går bra berättar han. Jag tolkar det som att David upplever att det som helhet att går rätt bra för honom i den lilla undervisningsgruppen idag. Han har tidigare gått i stor klass vilket han upplevt som mycket svårare.

David ser sig själv, sitt "real-jag" som snäll och lite elak ibland. Till "social-jaget" dit tankar hör om hur han tror att kompisar ser honom, säger han bara: snäll. David tror också att hans fröken skulle säga snäll om honom, men att hon skulle lägga till lite kaxig också. Kaxig är ett mycket mildare ord än elak. Som helhet har David en ganska snäll bild av sig själv, han verkar på det stora hela trivas med sig själv. Han är tillfreds med kompisar i skolan och har många kompisar säger han. David berättar att han blivit retad många gånger för att han går i liten undervisningsgrupp, men att han inte bryr sig.

David känner sig inkluderad i sin klass, han har det lätt med kompisar och känner att han kan prata med sina klasskompisar om allt. Davids drömskola skulle vara en mindre skola än vad den är i dag. Det skulle finnas smågrupper med fem till sex elever i varje klass. Denna grupp skulle eleverna få komma till ibland, när de behövde. Jag tolkar Davids svar om drömskola att han idag inte känner sig inkluderad i den stora skolan.

5. 8 Sammanfattande resultatanalys

Min undersökningsgrupp bestod av fyra pojkar och tre flickor. Både pojkarna och flickorna var lätta att prata med (utom Arvid). Fem av eleverna trivdes bra i den lilla undervisningsgruppen, ansåg att det var det bästa alternativet för dem. Klara ansåg att det skulle fungera lika bra för henne i stor klass, det var ingen skillnad och Jesper skulle vilja gå i stor klass för det mesta.

Fyra av eleverna (Felix, Stina, Jesper, Klara) har ett eller flera ämnen även i sin stora klass. Tre av eleverna (Arvid, Lisa, David) har all undervisning i den särskilda undervisningsgruppen.

Nästan samtliga elever (utom Klara) upplever att det går bra för dem i skolan. I alla fall upplever de sin kompetens som ganska bra. Då diskuterar de sin upplevelse av kompetens utifrån sin egen aktuella situation, det kan gälla i den lilla undervisningsgruppen, det kan också gälla i den stora klassen. Alla killar (utom Jesper) placerar sig som att de ligger ungefär i mitten om man jämför med övriga elever i klassen. De flesta eleverna (utom Klara) tycker att deras betyg varit relativt rättvisa.

Eleverna har olika sätt att se på kompetens, några jämför med betygen, andra tycker att det går bra för att de jobbar på bra. Därför är det svårt att dra något slutresultat av upplevelse av kompetens för hela gruppen eftersom de lägger olika innebörd i begreppet upplevelse av kompetens.

Den samlade analysen av självbild av mina intervjuer som grupp blir att självbilden är övervägande låg. Eleverna som grupp har lättare att säga goda saker om sitt "real-jag" men de har också en hel del negativa saker om sitt "real-jag", och som grupp verkar de ha ett mycket lågt "social-jag", det finns inte många positiva egenskaper de nämner. Förutom i vuxenkontakten som de överlag verkar se som positiv.

Resultatet jag fått fram kring elevernas inkludering är mycket varierande. Fyra av eleverna känner sig inkluderade i den lilla klassen, tre av eleverna gör det inte. Av de fyra elever som även har undervisning i sin stora klass känner sig två inkluderade där och två gör det inte. Som slutanalys av gruppens känsla av inkludering, blir att de till liten övervägande del känner sig inkluderade i de särskilda undervisningsgrupperna, men inte i den stora skolan som helhet.

6. Diskussion

Min diskussion handlar om fördelar och nackdelar med att gå i en särskild undervisningsgrupp. Jag diskuterar också vårt kunskapsrelaterade betygssystem. Min diskussion handlar om att jag i mitt resultat märkte att eleverna hade en svag självbild, och att det oftast var "social-jaget" som sänkte deras självbild. Jag avslutar min diskussion med att diskutera hur inkludering ser ut att fungera i skolan i dag och att den skulle kunna fungera bättre om fler resurser sattes in i skolan.

6. 1 Fördelar och nackdelar med en liten grupp.

Att som elev gå i en särskild undervisningsgrupp har både nackdelar och fördelar. Men jag tycker att mitt resultat visar att nackdelarna överväger. När en elev har flyttats till en liten undervisningsgrupp kan det vara för att eleven till exempel har koncentrationssvårigheter. Den lilla gruppen ska då hjälpa eleven att i en lugnare miljö få arbeta. Jag tycker att min studie lite tar upp att det inte alltid blir så. En liten undervisningsgrupp består av individer, likafullt som en stor klass gör det. Om elever med liknande problem samlas tillsammans kan detta i vissa fall göra att det inte alls blir lugnare för eleven, snarare tvärtom. En av mina intervjuade påtalade att det ibland kunde vara svårt att koncentrera sig, och då fick hon gå till ett grupperum. Detta tycker jag är bra att hon kan göra, men jag tror att detta skulle kunna fungera lika bra i den stora klassen. En annan elev tog upp att eleverna i den lilla undervisningsgruppen inte accepterade honom, det gjorde däremot eleverna i den stora klassen. Att eleverna kan ha svårt med kamratrelationer tycker jag att mitt resultat visar. Flera av eleverna uttryckte att de inte hade mycket kamrater, en elev berättade att han ofta var retlig och att han hade svårt att säga till kompisar att sluta bråka. En annan elev berättade att han hade problem med sin ilska och att det var en orsak till att han gick i en särskild undervisningsgrupp. Andersson (2004) skriver att eleverna kan vara placerade i den särskilda undervisningsgruppen av två orsaker, dels att det är bättre för dem själva och dels för att underlätta för deras tidigare klasskamrater. Ingestad (2006) diskuterar också fördelar och nackdelar mellan att få särskilt stöd i en liten undervisningsgrupp då hon säger att det positiva för eleven kan vara att få lugn och ro men att en negativ effekt kan vara att de stämplas och får en etikett. Jag har när jag arbetat i skolan träffat på många elever i behov av särskilt stöd som har sin undervisning i vanlig klass. Jag har då hört lärare och klasskamrater visa missnöje över eleven i behov av extra stöd. Det kan till exempel vara att eleven är utåtagerande och stör mycket i klassrummet. Detta gör naturligtvis att inlärning kan bli omöjlig både för de vanliga eleverna och för eleven som har behov av extra stöd. Men jag vet att det finns olika sätt att möta den utåtagerande eleven på. Det kan vara att strukturera upp dagen mer för eleven, eftersom eleven kan ha kaos inom sig för att han eller hon inte vet vad som kan hända. Hur det ser ut i klassrummet är en annan sak man kan titta på. Undersöka vad som kan göras

där för att underlätta för eleven. Mitt förhållningssätt som pedagog är också viktigt att analysera. Det finns alltså många möjligheter att reda ut kaoset innan man ska ta till en åtgärd som att flytta på eleven tycker jag. Sedan kan det självklart finnas situationer som gör att det ibland blir ohållbart, eftersom undervisningen ska vara trygg och bra för alla elever. Jag tror mycket på det Ingestad säger om att eleven kan få en etikett. Nästan samtliga intervjuade elever hade fått känna på hur det är att bli retad. När man samlar elever i behov av särskilt stöd på ett ställe, tror jag att många andra elever inte vet vad de handlar om, och i sin okunskap kallar de alla för ”knäppa”. Att en elev som går i en liten grupp kan ha en mycket hög intelligens, men ha svårt med att koncentrera sig tänker de inte på, utan *alla* är knäppa. Denna stämpel är ett högt pris som en elev i en liten grupp får betala, och det tycker jag är fruktansvärt.

6.2 *Upplevelse av kompetens*

Mitt resultat visar vidare att de flesta elever tyckte det gick bra för dem i skolan De jämför sig här med sina klasskamrater, som också har svårt. De jämför också hur en person ska vara genom att titta på sin närmaste omgivning. Dessa förebilder för elever blir andra elever med problem både kunskapsmässigt och socialt. Jag tror att detta kan leda till att de får en fel bild av hur verkligheten ser ut, om vad som är ”normalt” och inte normalt.

Att ha goda förebilder att jämföra sig med måste *alltid* vara åtråvärt. Ingestad (2006) skriver om elever som enbart under vissa timmar har lektioner med en stor klass. Hon menar att resultat visar att detta är en stor påfrestning för eleverna. Hon säger vidare att det är vanligt att elever gör dessa ”gästspel” i de friare ämnena. Detta visar mitt resultat, de elever som hade ämnena i stor klass hade det till stor del i de friare ämnena, som idrott, slöjd, bild. Här visade resultatet att de inte var nöjda med den undervisningen, de kände sig utanför. En flicka i min undersökning tog upp att hon var med på idrott med sin stora klass, men att hon inte deltog nämnvärt i aktiviteten. Jag tror att vi mycket måste bygga upp en bra kontakt mellan eleven och hennes klasskamrater i den stora klassen innan eleven kan ha sin lektion där. Samtidigt tycker jag att skolan ska arbeta mycket med den sociala kompetensen och människors olikheter. Ofta är det okunskap som ställer till problem. Alla elever har inte fått med sig sociala regler hemifrån vilket kan ställa till problem för dem, därför ska skolan arbeta med detta så att alla elever har någorlunda samma förutsättningar när de lämnar skolan.

Hörnqvist (1999) tar upp att varje elev när de lämnar skolan ska få uppleva att de duger, att de känner sig som kompetenta och värdiga som människor. Det är väl ett mål som är viktigt att ha i vår skola. Vårt betygssystem får inte eleverna att alltid känna detta. I mitt resultat tar en flicka upp betygssystemet och säger att hon kämpar och kämpar men hon vet ändå att hon inte kommer att bli godkänd. Hon anser att betyg inte skulle finnas. Många elever misslyckas i skolan, och jag tror att det ofta kan gälla för de elever som går i särskilda undervisningsgrupper. Under skoltiden kan de få extra stöd, mer lugn och ro, arbeta efter sina förutsättningar, men i slutändan får de ofta som bevis

att de är inkompetenta, de har inte nått målen, fast de kanske har kämpat så mycket de kan. Jag tror inte på betyg för dessa elever, istället ska de få omdömen efter sina förutsättningar. Hur betygssystemet skulle göras om kan jag inte svara på, men känner att det är fel som det är idag.

Vad du som elev lägger in i betydelsen av att det går bra i skolan, visar min undersökning är mycket olika. Felix, Klara och Lisa i min undersökning tyckte det gick bra för dem i skolan eftersom de såg det på betygen, Arvid och David tyckte det gick bra eftersom de tyckte att det var roligt med de ämnen där det gick bra. Stina tyckte att det gick bra eftersom hon jobbade bra och Jesper tycker det kunde ha gått bättre om det inte var för omständigheter runt honom. Detta visar att det är svårt att dra någon generell gräns av hur eleverna upplever sin kompetens, det beror så mycket på vad de lägger i ordet. Betyg kan för de elever som har som mål att lyckas få höga betyg och sedan kanske inte blir godkända leda till att självbilden sänks.

6.2 Självbild

Jag har i mitt resultat försökt analysera elevernas självbild efter Taube (1997) tankar om självbild. Hon skriver att det spelar en stor subjektiv roll i vilket område en person misslyckas eller lyckas i. Detta tycker jag mig kunna utläsa av mina intervjuer. Eleverna berättar att de ofta har misslyckats med sin skolgång genom att de till exempel har skolkat mycket, haft frånvaro på grund av mobbning, inte kunnat arbeta på grund av missförstånd och ilska. De känner inte att de har någon riktig kontroll över situationen, vilket har lett till att deras självuppfattning har sänkts. Eftersom det enligt Taube är flera saker som bygger upp vad den totala självbilden blir, ”real-jaget”, ”social-jaget” och ”ideal-jaget” anser jag att mitt resultat visar att övervägande delen av eleverna inte har någon bra självbild. Det som sänker självbilden för de flesta eleverna är deras syn på deras ”social-jag”. Här såg eleverna inte att det fanns så många goda sidor hos dem själva. De positiva egenskaperna de nämnde om sitt ”social-jag” var färre än de negativa sakerna. Detta leder till en självuppfyllande profetia, eftersom ingen annan tycker att jag är bra, så är jag väl inte det. Jag kan ibland känna mig lite vankelmodig till Taubes självbild. Detta för att jag tror att elever i behov av särskilt stöd ofta kan ha en idealbild som ligger långt ifrån deras realbild, men ändå kan de ha en relativt god självbild. Detta kan bero på att elever kan vara mycket medvetna om sina egna problem och kan ha accepterat dem. I mitt resultat var det två elever (Arvid och David) som hade en relativt god självbild. Detta för att de hade en bra bild av sig själva och bra tankar om vad andra trodde om dem. Enligt Taubes analys av självbild visar detta då att dessa två jag är så starka och idealbilden kanske inte är viktig för dem, därför blir deras totala självbild relativt god. Därför kan hennes resonemang ändå hålla. Mitt resultat visade att samtliga elever visste varför de gick i en särskild undervisningsgrupp, vilket jag tycker är positivt.

6.4 *Känsla av inkludering*

Inkludering är svårt, och vi har en lång väg att gå. Detta eftersom det finns så mycket olika åsikter och tankar kring inkludering i skolan. Lärare har fått så mycket att göra, klasserna har blivit större, rapporteringar, utvärderingar ska göras samt tar de sociala problemen med elever mycket tid. Och då har jag inte ens nämnt tiden som elevens föräldrar tar. Föräldrar vill det bästa för sina elever, men ibland tror jag att vissa föräldrar måste tänka på att läraren inte är mer än människa och hon/han har fler elever än en i klassen. Den stora arbetsbördan lägger naturligtvis hinder för att inkludering ska fungera i vår skola. För inkludering kräver ytterligare tid för dig som lärare, men om det ska bli det bästa för varje elev, om varje elev ska få samma förutsättningar i skolan måste jag som lärare göra förändringar och lägga ner mycket tid. Detta tror jag kan bli möjligt om det satsas mer pengar på skolan. Mer pengar kan skapa mindre klasser och fler personal till skolan, vilket är en förutsättning för att inkludering ska fungera, annars kanske eleven endast blir integrerad, men fortfarande ensam. Jag tycker också att de som arbetar i skolan ska ha viss specialpedagogisk utbildning, detta för att få en större förståelse i att människor är olika. Om du som pedagog förstår varför en elev uppvisar olika problem har du lättare att förhålla dig till detta och se hur du kan ändra din undervisning, inte se att det är eleven som ska förändra något som han kanske inte kan. Enligt Göransson (2004) är en inkluderande skola att det finns en övergripande målsättning för att skolan skapar delaktighet i en gemenskap där olikheter ses som ett värde.

I mitt resultat tar en flicka upp att hon tycker det är fel att de särskilda undervisningsgrupperna har namn som utmärker dem. De övriga klasserna har bara en bokstav som beteckning men de särskilda undervisningsgrupperna har speciella namn. Detta tycker hon leder till att det blir utmärkande. Jag håller helt med henne om detta. Jag tycker att det ska finnas små grupper för elever i behov av särskilt stöd, men att de i stället för att ligga segregerade ska finnas mer inkluderade på den stora skolan.. Mitt resultat visar att flera av eleverna tar upp att de vill tillhöra olika lag i stället för att finnas segregerade. De tycker inte att det alltid är samma elever som behöver hjälp och därför ska gå i en särskild undervisningsgrupp utan de elever som behöver hjälp i ett speciellt ämne kan ibland behöva komma ifrån till en liten grupp och få extra hjälp.

Ungefär hälften av eleverna kände sig inkluderade i den lilla undervisningsgruppen, det är inget positivt resultat men visar mycket tycker jag att elever är individer som har olika behov och förutsättningar. Därför vinner man kanske inte så mycket som man tror att man gör när man placerar en elev i en särskild undervisningsgrupp. Mångfald är något vi ska sträva efter som Tideman (2004) skriver och elevernas olikheter ska inte vara ett problem utan en tillgång.

Mitt resultat visade att dessa elever som har behov av särskilt stöd upplever att de klarar sig ganska bra i skolan, fast de har olika uppfattning om vad lyckas bra i skolan innebär. De flesta eleverna har en låg självbild och känner sig till viss del inkluderade i sin klass, men inte i den stora skolan. Hur resultatet hade sett ut om jag hade intervjuat

elever i behov av särskilt stöd i den vanliga klassen vet jag inte, men det är något som vore intressant att jämföra och som kanske vidare forskning kan ta fram. Är det så att det resultatet skulle visa att eleverna upplevde att de inte klarade sig bra i skolan när de har många fler att jämföra sig med, att detta resultat då hade lett till att deras självbild var låg, men att de kanske hade känt sig mer inkluderade i skolan. Jag vet inte, det är bara tankar. Men jag vet att resultatet jag fått fram genom mina intervjuer är något jag ska ta i beaktande när jag i framtiden i mitt arbete som lärare möter elever i behov av särskilt stöd.

6. 5 Metoddiskussion

Här väljer jag att diskutera mitt val av metod och vad som gick bra och mindre bra vid intervjuerna.

Att använda mig av en kvalitativ metod för att få fram resultatet till mitt syfte känner jag var rätt. Jag tror inte att en kvantitativ studie med enkätfrågor hade kunnat ge mig samma resultat. Inte heller hade observationer kunnat ge mig elevernas egna uppfattningar. Elevernas åsikter om sin egen studietid måste de själva få berätta om. Däremot hade observationer tillsammans med intervjuer kunnat ge mig en större bild av elevernas situation. Resultatet jag fått fram tycker jag är värdefullt, jag kände att eleverna var välvilliga till att svara på frågor. Intervjuer med rätt ställda frågor kan leda till att elever berättar mycket om sin studietid, eftersom de oftast har mycket att berätta. Jag märkte i efterhand att mina frågor inte alltid var rätt ställda, jag lyckades inte få fram elevernas ideal-bild av dem själva samt hade fler frågor om inkludering kunnat leda till att jag hade fått en bättre tillförlitlighet kring hur eleverna känner sig inkluderade på den stora skolan. Jag kunde endast analysera elevernas inkludering på den stora skolan efter deras svar om sin drömskola, därför hade fler frågor om detta gett ett rättvisare resultat.

Att jag valde att använda mig av elever på samma skola kan också diskuteras. Jag känner här att det räckte för att få fram ett resultat. Elever i behov av särskilt stöd är individer och inte en grupp, därför borde resultatet ha blivit likvärdigt om jag valt att intervjua elever från fler skolor. Det som skulle ha kunnat ge olika resultat är *känsla av inkludering*, eftersom det här kan spela stor roll hur alla runt omkring eleven agerar.

7. Fortsatt forskning

Som fortsatt forskning anser jag att det skulle vara intressant att jämföra hur elever i behov av särskilt stöd som har all sin undervisning i en vanlig klass, upplever sin studietid. Hur upplever de eleverna att de lyckas med sitt skolarbete, hur deras självbild ser ut och hur tycker de att de är inkluderade i sin klass och i skolan som helhet. Det vore också intressant att få ta del av lärarnas åsikter om eleverna, jämföra vad de tycker om eleverna, om det stämmer med elevernas egna upplevelser.

Ett mycket angeläget forskningsprojekt vore också att undersöka hur lärare ser på inkludering av elever i behov av särskilt stöd, samt att undersöka vad lärare anser om särskilda undervisningsgrupper och hur de diskuterar denna verksamhet för elever de undervisar.

Referenser

Andersson, I (2004) *Samverkan för barn som behöver*, Stockholm: HLS

Asmervik, S (1999) *Barn med behov av särskilt stöd*, Grundbok i specialpedagogik, tredje upplagan, Lund: Studentlitteratur

Engquist, A, (1991) *Att växa som vuxen, Nya perspektiv på dig själv och andra*, Stockholm: Rabén & Sjögren, Andra upplagan,

Göransson, K, (2004), *Barn som blir elever - om olikheter, undervisning och inkludering*, Stockholm: Specialpedagogiska institutet, Stiftelsen ala,

Haug, Peter (1998), *Pedagogiskt dilemma: Specialundervisning*. Stockholm: Skolverket

Hörnqvist M-L (1999) *Upplevd kompetens, En fenomenologisk studie av ungdomars upplevelser av sin egen kompetens i skolarbetet*, Institutionen för Pedagogik och ämnesdidaktik, Centrum för forskning i lärande, Luleå: Tekniska universitet (Doktorsavhandling).

Ingestad, G (2006), *Dokumenterat utanförskap*, Om skolbarn som inte når målen, Lund: Sociologiska institutionen, högskolan

Johnson, M (2003), *Självkänsla och anpassning*, Lund: Studentlitteratur.

Kvale, S (2007), *Den kvalitativa forskningsintervjun*, upplaga 1:16, Lund: Studentlitteratur

Larspers, M (2007), *Inkluderad i skolan eller exkluderad från klassen?*, Examensarbete, 10 p, Malmö Högskola, Lärarutbildningen

Läroplan för grundskolan, Lgr 80, Stockholm

Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo 94, Stockholm

Skott, C (red.)(2004), *Berättelsens praktik och teori – en narrativ forskning i ett hermeneutiskt perspektiv*, Lund: Studentlitteratur

Svenska Unescorådets skriftserie, (2001) *Salamancadeklarationen och Salamanca + 5*, nr 1, Stockholm

Starrin, B & Svensson, P-G (red.)(2006), *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*, Lund: Studentlitteratur.

Stukát, S (2005) *Att skriva ett examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur

Tideman, M., Rosenqvist, J., Ranagården, L., & Jacobsson, K (2004) *Den stora utmaningen - om att se olikhet som resurs i skolan*, andra upplagan, Högskolan i Halmstad/Malmö Högskola

Taube, K (1997) *Läsinlärning och självförtroende -psykologiska teorier, empiriska undersökningar och pedagogiska konsekvenser*, Andra upplagan, andra tryckningen, Kristianstad: Rabén Prisma

Vetenskapsrådet(2007), *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.
<http://www.vr.se>. Information hämtad 2007-09-06

Bilaga 1

Frågeguide

Inledande frågor:

Tycker du om att gå i skolan? Varför/Varför inte?

Vilka ämnen tycker du är intressantast? Varför?

Är det intressant att lära sig saker? Varför/Varför inte?

UPPLEVELSE AV RESULTAT:

Hur tycker du att det går för dig i skolan då?

Vad tror du att dina lärare tycker? Varför är det så tror du?

Tycker du att du har fått rättvisa betyg? Varför/Varför inte?

SJÄLVBILD:

Hur skulle du vilja beskriva dig själv och dina förmågor? Varför tycker du så?

Vad skulle du säga att du är bra/dålig på? Varför är det så?

Hur tror du att din lärare skulle beskriva dig? Varför tror du att han säger så?

Stämmer det med vad du själv tycker? Varför/Varför inte?

Får du mycket hjälp av dina lärare? Varför/Varför inte?

Vad tycker du om att jobba med grupparbete? Varför tror du att det är så?

Vem ska bestämma vilka eller vilken man ska jobba tillsammans med?

Hur tänker du om dig själv i förhållande till andra i klassen? Varför tänker du så?

Beskriv för mig hur du tror att dina kompisar tänker om dig. Stämmer det?

KÄNSLA AV INKLUDERING:

Berätta för mig hur du upplever att gå i den lilla undervisningsgruppen? Vad beror det på tror du?

Ibland går du till din stora klass. Hur upplever du det är att vara där?

Var trivs du bäst? Varför är det så?

Känner du att du hör ihop med dina klasskamrater här i den lilla undervisningsgruppen?

Hur tror du att det skulle vara att gå i en "vanlig klass" alltid?

AVSLUTANDE FRÅGA:

Om du fick bestämma. Hur skulle det se ut för dig i skolan?

Bilaga 2

2007-09-20

Hej!

Jag heter Britt Hellqvist och läser lärarprogrammet på högskolan i Skövde. Jag går min sista termin och ska nu skriva mitt examensarbete. Examensarbetet handlar om hur elever som går i särskild undervisningsgrupp upplever sin studietid. Till detta arbete behöver jag intervjua elever, en intervju tar ungefär 30 minuter.

Intervjuerna är helt konfidentiella. Jag kommer inte att skriva ut några namn eller vilken skola eleverna går på. Elevernas intervjuer kommer att spelas in på band, efter jag har lyssnat på banden och skrivit ut dem, kommer jag att radera dem.

För att kunna göra dessa intervjuer behöver jag godkännande av eleverna samt av anhörig.

Med vänlig hälsning

Britt Hellqvist

Jag ger mitt samtycke till intervju

Elev

Anhörig